

УДК [94:929(477.82)“15/16”](09)
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2025.58.13700>

ГРИГОРІЙ КОЛМОВСЬКИЙ: ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКОГО ШЛЯХТИЧА (ДРУГА ПОЛОВИНА XVI – ПОЧАТОК XVII ст.)

Андрій ЗАЯЦЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра давньої історії України та архівознавства
вул. Університетська 1, Львів 79000, Україна
e-mail: andrij_zajac@yahoo.com
ORCID id: <https://orcid.org/0000-0001-8744-9852>

Прослідковано походження та родинне коло волинського шляхтича Григорія Колмовського. Вдалося з'ясувати, ким були батьки та дід шляхтича, три його дружини та діти: син і дві дочки. Встановлено, коли і за яких обставин помер Г. Колмовський. Проаналізовано зростання маєткового комплексу шляхтича, в якому були не лише села, а й містечка. Всебічно показано етапи боротьби, зокрема через суди, за збереження маєтків, на які неодноразово претендували інші шляхтичі. Окремою проблемою для Г. Колмовського були граничні межі володінь, що приводило не лише до судових процесів, а й до взаємних нападів з сусідніми шляхтичами. Розкрито господарсько-фінансову діяльність шляхтича. Окремий сюжет – це період, коли Г. Колмовський був у 90-х роках XVI ст. луцьким війтом, і весь комплекс взаємовідносин з міщанами. Встановлено, що Г. Колмовський був активним захисником православ'я та учасником місцевого шляхетського самоврядування через участь у роботі волинських сеймиків.

Ключові слова: Григорій Колмовський, Волинь, шляхта, духовенство, міщанство.

Українській шляхті загалом, а волинській – зокрема, останнім часом історики приділяють більше уваги, що певною мірою зумовлено переглядом ролі та значення цієї соціальної групи в житті українського народу¹. Активно досліджується історія князівських та шляхетських родин Волині². Дещо менше висвітлюють історію окремих шляхтичів³.

Займаючись міською проблематикою Волині, автор цих рядків звернув увагу на колоритну постать шляхтича, луцького війта 90-х років XVI ст. Григорія Колмовського. З часом назбиралася значна кількість документів (майже 270 документів з 83 актових книг), що стосувалися життя і діяльності цього шляхтича, і це спонукало написати його короткий життєпис. Низка істориків так чи інакше

¹ Див.: Наталія Яковенко, *Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна*. (Київ: Критика, 2008).

² Ірина Ворончук, *Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст. (реконструкція родинних структур: методологія, методика, джерела)*. (Київ: Вища школа, 2009); Ірина Ворончук, *Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники*. (Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2012); Ірина Ворончук, “Життєві пріоритети князя Станіслава Радзивілла. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Оліка і Радзивілли в історії Волині та України 18 (2006): 31–36; Ірина Ворончук, “Шляхетський рід Дривинських: генеалогія і матримоніальні зв'язки (XVI – перша половина XVII ст.)”, *Студії і матеріали з історії Волині*, гол. ред. Володимир Собчук (Кременець: Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, 2012), 195–210; Ірина Ворончук, “Рід Загоровських у приватному й публічному житті шляхетського соціуму Волині XVI – першої половини XVII ст.”, *Українознавство* 4 (2012): 61–69; Ірина Ворончук, “Волинський рід Бокіїв у XVI – першій половині XVII ст.: приватне життя та публічна діяльність”, *Старий Луцьк* IX (2013): 168–185; Ірина Ворончук, “Шляхетський рід Хрінницьких у приватному й публічному житті ранньомодерної Волині”, *Українознавство* 4 (2020): 8–20; Ірина Ворончук, “Шляхетський рід Хрінницьких у приватному й публічному житті ранньомодерної Волині. Лінія Михайла Сватковича Хрінницького”, *Українознавство* 2 (2021): 66–88; Ірина Ворончук, “Кар'єра красноставських купців Борзобогатих Красенських на Волині в XVI ст.”, *Старий Луцьк* 11 (2015): 143–163; Володимир Собчук, *Від коріння до крони. Дослідження з історії князівських і шляхетських родів Волині XV – першої половини XVII ст.* (Кременець: [Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник], 2014); Наталя Старченко, *Чесць, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – XVII століття)* (Київ: Laurus, 2014); Михайло Довбищенко, *Волинська шляхта у релігійних рухах (кінець XVI – перша половина XVII ст.)* (Київ: ПП Сергійчук М. І., 2008); Олег Однороженко, *Князівська геральдика Волині середини XIV – XVIII ст.* (Харків: [Харківське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка], 2008); Ігор Тесленко, “Походження князів Головнів-Острожецьких у світлі нововиявлених джерел”, *Студії і матеріали з історії Волині*, гол. ред. Володимир Собчук (Кременець: Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, 2012), 129–152; Володимир Поліщук, “Князь Богущ Корецький як землевласник та урядник (1510–1576)”, *Київська старовина* 3 (2001): 56–72.

³ Петро Кулаковський, *Лисар, шляхтич і пастир: біографія володимирсько-берестейського єпископа Йосифа Мокосія-Баковецького (1595–1654)* (Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2019).

вже зверталися до постаті Григорія Колмовського. Серед них потрібно виділити студії Володимира Кравченка⁴, Сергія Горіна⁵ та Наталі Старченко⁶.

Року народження шляхтича не вдалося встановити; ймовірно, він з'явився на світ близько 1550 р.⁷ Традиційно в документах його називають Григорій Колмовський, рідше Григорій Юнкович (Єнкович) Колмовський⁸, ще рідше Григорій Васильович Єнкович Колмовський⁹. Отже, батьком нашого героя був Василь Федорович Юнкович Колмовський, а дідом – Федко Юнкович¹⁰.

У 1511 р. великий князь Сигізмунд I на прохання Григорія Олехновича Колмовського підтвердив права на маєток Колмів, документи на який пропали під час татарського нападу¹¹. А вже у 1518 р., по смерті останнього, Василь Єнкович просив великого князя залишити Колмів йому, оскільки “к тому именью никого такъ близкого не остало какъ он, а тотъ, деи, Грыцко былъ ему братъ по матце”¹². У ревізії українських замків 1545 р. Василя Єнковича згадано як власника сіл Колмова, Обенижі та Серкизова¹³. Мамою Григорія Колмовського була княгиня Ганна Дмитрівна Козечанка, яка по смерті чоловіка, Василя Єнковича, вийшла заміж за Миколая Дубровського¹⁴. Він згадується як урядник та орендар Полоного, а разом з тим як слуга князя Миколая Радзивила¹⁵ і королівський дворянин¹⁶. М. Дубровський обстоював маєткові інтереси Ганни Козечанки і в серпні 1566 р. оскаржував урядника міста Берестечка Лукаша Малаховського за його наїзд зі слугами на колмівські грунти, скошення сіножатей і псування межових копців¹⁷. У вересні 1569 р. він уже сам забрав трьох коней у Василя Вігури, який оскаржував його за це у Луцькому гроді¹⁸. Як склалися стосунки Г. Колмовського з вітчимом, не знаємо, але в лютому 1586 р. М. Дубровський скаржився на нього за недотримання угоди про поставку 400 мац жита до Устилугу¹⁹. Опікуном Г. Колмовського “в летех его молодых” був князь Михайло Тихнович Козинський²⁰.

Одружений Григорій Колмовський був тричі. Першою була княгиня Марія Дмитрівна Буремська, з якою він взяв шлюб орієнтовно у 1572 р. У лютому 1574 р., будучи вагітною і переживаючи за успішність родів, вона дякує чоловікові за добре до неї ставлення і відписує йому своє придане²¹. Зважаючи на те, що Г. Колмовський був сином княгині, а тепер одружився з княгинею, то це мало б зміцнити його соціальний статус. Однак щасливого подружнього життя у них не вийшло, бо наш

⁴ Володимир Кравченко, “Документи кінця XVI – початку XVII століття до історії волинського містечка Литовежа і його замку”, *Український археографічний щорічник* 21/22 (2018): 653–697.

⁵ Сергій Горін, *Монастирі Західної Волині (друга половина XV – перша половина XVII століть)* (Львів: Видавництво отців Василіан “Місіонеро”, 2007), 187–193.

⁶ Старченко, *Честь, кров і риторика*, 93, 155, 178, 261, 385, 435–438, 452; Наталя Старченко, упор., *Стратегії та ритуали конфлікту: шляхетський соціум Волині злам XVI і XVII ст. Джерела та інтерпретації* (Київ: Інститут історії України НАН України, 2020), 84–90, 138, 179, 295, 300, 351, 372, 408, 411.

⁷ Опосередковано на це може вказувати запис Василя Юнковича Колмовського, яким він передав королеві Боні по своїй смерті маєток Колмів і половину села Зборошова, але в подальшому передумав і просив її звільнити його від дарчого листа, що й було зроблено на зламі 1548–1549 рр. (точніше документ не вдається ідентифікувати) (*Lietuvos Metrika*, Кн. 32, 1548–1549, parengė Andrii Blanutsa et al. (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2012), 51).

⁸ Центральний державний історичний архів України у Києві (далі – ЦДІА України у Києві), ф. 25 (Луцький гродський суд), оп. 1, спр. 17, арк. 316, 397 (1577); спр. 24, арк. 64 зв. (1581); спр. 460, арк. 225 (1583); ф. 27 (Володимирський земський суд), оп. 1, спр. 4, арк. 161 зв. (1579); спр. 10, арк. 314 зв, 458 зв, 470, 471 зв. (1598); спр. 11, арк. 48 зв., 57 зв., 433 зв. (1598); спр. 12, арк. 128 (1599); спр. 14, арк. 7 зв. (1602); спр. 15, арк. 486 зв., 497, 640 зв., 777 зв. (1604); ф. 28 (Володимирський гродський суд), оп. 1, спр. 11, арк. 38 (1578); спр. 18, арк. 469 зв.

⁹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 14, арк. 160 зв. (1573); ф. 28, оп. 1, спр. 15, арк. 354.

¹⁰ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 4, арк. 82–83 (1502); спр. 12, арк. 218 (1599).

¹¹ *Lietuvos Metrika*, Кн. 9, 1511–1518, parengė Krzysztof Pietkiewicz (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2002), 107.

¹² *Lietuvos Metrika*, Кн. 11, 1518–1523, parengė Artūras Dubonis (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997), 45.

¹³ *Литовська метрика*, Кн. 561, *Ревізії українських замків 1545 року*, підготував Володимир Кравченко (Київ: Наукове товариство ім. Шевченка в Америці; Наукове товариство ім. Шевченка в Україні; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2005), 155, 166, 185.

¹⁴ *Lietuvos Metrika*, Кн. 34, 1554–1568, parengė Irena Valikonytė and Neringa Šlimienė (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018), 125 (1555).

¹⁵ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 10, арк. 231 зв.–232 (1568); спр. 11, арк. 466–466 зв. (1569).

¹⁶ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 18, арк. 469 зв. (1585).

¹⁷ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 8, арк. 323 зв.–324.

¹⁸ Там само, спр. 11, арк. 466–466 зв.

¹⁹ Там само, спр. 35, арк. 639–640.

²⁰ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 434 зв.

²¹ *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссіею для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторе*, ч. 8, т. III, *Акты о брачномъ правѣ и семейномъ бытѣ въ Юго-Западной Руси въ XVI–XVII вв.* (Київ: Типографія Императорскаго Университета св. Владиміра, 1909), 283–286.

герой розлучився з княгинею²², а згадуючи про це у 1604 р., зазначав, що дружина була “неучтливого в малженстве захованя”; крім того, з’ясувалася близькість родинних пов’язань між ними – “а потом и близкое кровное повинности через ведомост людскую, о которых перед темъ не ведал”²³.

Другою дружиною була Барбара Антонівна Словицька, у якої він 1585 р. позичив 12 000 золотих²⁴. У жовтні 1589 р. Барбара склала заповіт, і в січні наступного року Гаврило Гойський вніс його до земського суду, при цьому Барбара згадується вже як покійна²⁵. Третя дружина – Барбара з Харлежа Харленська, з якою Григорій Колмовський у липні 1597 р. позичили у Яна Комнацького 6 600 золотих²⁶ і яка пережила чоловіка, згадується 30 липня 1608 р.²⁷, після цього вона вийшла заміж за Яна Боговитина²⁸.

Григорій Колмовський мав брата Петра, який загинув у листопаді 1572 р. у будинку Андрія Юхновича Куневського в сутичці з Богданом Хрінницьким, а сам Григорій зазнав поранення²⁹. Були у нашого героя щонайменше дві сестри. Федора згадується як дружина белзького підчашія Петра Пива³⁰, а друга сестра, незнана з імені, була заміжня за згаданим вище Яном Комнацьким³¹. У джерелах фіксується також Богдан Колмовський, одружений з Пелагеєю Княгиненською, і який, можливо, міг бути якимось родичем Григорія Колмовського³².

Від шлюбу з Марією Буремською Григорій мав двох доньок (Галшку та Ганну), стосунки з якими не склалися. У липні 1602 р. Галшка в присутності чоловіка Станіслава Білопольського на засіданні земського суду заявила, що їй у посаг батько дав четверту частину своїх маєтків у Луцькому і Володимирському повітах, а крім того “гроши готовые и речи рухомые: золото, серебро, клейноты, перла, шаты”. Від усього цього вона і чоловік “вечными часы зрекаем, так ижъ вже и сего часу, сами и по нас потомковъ наши, о тот посяг наш, через его мл пана Колмовского зуполна отданий, так же и о четвертую часть добр менованых его мл пану Колмовскому и потомкам его мл по нас потомковъ наши жадное трудности правное задават не маем ани мочи будемъ”³³. Другим чоловіком Галшки став Юрій (Станіслав) Гротовський³⁴. Інша дочка (Ганна) була дружиною Клиша Лешицького³⁵.

Г. Колмовський у жовтні 1604 р. на засіданні земського суду заявив, що обидві дочки ведуть розпусний спосіб життя. Ганна подалася до Львова, де “в дому нерядном мешькает и вьшетеченство плодит”, а Галшка хоч і вийшла заміж за С. Білопольського, та недовго з ним жила, бо вдалася знову до “вшетеченства”. З його слів, обидві дочки зазіхають на його здоров’я і ганьблять його, а тому він зрікається їх і нічого зі свого майна їм не заповідає. Тут же він зазначає, що по дружині Марії взяв тисячу кіп грошів литовських, і в цій сумі тримав маєток Буремель, але, розлучившись із нею, все їй повернув³⁶.

Влітку 1608 р., виїхавши з Любліна до Володимира, Г. Колмовський встиг проїхати лише дві милі і в дорозі помер у “Верховисках”³⁷. Після цього доньки взяли за порятунок спадщини по батькові. У вересні того ж року вони, незважаючи на попередні свої та батьківські відречення, заявили, що різні особи розібрали належні їм по праву маєтки, а тому вони уклали угоду, що спільно судитимуться за спадщину батька і не укладатимуть сепаратно договори і контракти³⁸. Не почувавши себе на силі робити це вдвох, вони у вересні 1608 р. звернулися до князя Януша Острозького, вдаючись “в оборону

²² ЦДІА України у Києві, ф. 26 (Луцький земський суд), оп. 1, спр. 4, арк. 925 зв.; спр. 8, арк. 113 зв. (на 1584 р. вони вже були розлучені). Вдруге вона вийшла заміж за Філона Котельницького (Там само, спр. 8, арк. 113), станом на 1593 р. її згадують як покійну.

²³ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 791–791 зв.

²⁴ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 5, арк. 414.

²⁵ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 7, арк. 330 зв.–332 зв. Дякую Людмилі Демченко за надання цього тестаменту.

²⁶ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 54, арк. 442–443.

²⁷ Там само, спр. 40, арк. 342 зв.–342-а зв.

²⁸ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 111, арк. 617 (1619).

²⁹ Старченко, *Стратегії та ритуали конфлікту*, 84–88.

³⁰ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 460, арк. 452 (1583).

³¹ Там само, спр. 56, арк. 288–288 зв. (1599).

³² Там само, спр. 459, арк. 252 зв.–253 (1574).

³³ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 14, арк. 557–558.

³⁴ Там само, спр. 18, арк. 237–239 (1608); ф. 26, оп. 1, спр. 20, арк. 786–792 (1612, тут вона названа Станіславова Гротовська).

³⁵ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 18, арк. 237–239 (1608).

³⁶ Там само, спр. 15, оп. 1, арк. 791 зв.

³⁷ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 21, арк. 38; ф. 27, оп. 1, спр. 18, арк. 240. Востаннє його згадано у джерелах 20 липня 1608 р. (Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 40, арк. 341 зв.–342).

³⁸ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 18, арк. 239 зв.–241.

и опеку” і просили його аби він ті маєтки “коштом и накладом своим доходити рачил”, а вони “правом вечистым при его кнжеской млсти пну краковскому и потомках его млсти zostати мають, а нам его млсть заплату и нагороду за то слушную, водлуг najlepшого баченя своего, учинити позволити рачил”³⁹. 16 вересня 1608 р. возні Наум Кузьмінський та Авдій Сезкевич ув’язали дочок у містечко Литовиж та села Лішню й Осмиловичі, чого князь Юрій Чорторийський, який тримав маєтки в заставі 26 тисяч золотих, не боронив⁴⁰. 21 грудня 1608 р., у Володимирському гроді, князь Юрій Юрійович Чорторийський з батьком Юрієм Михайловичем заявив, що продав Г. Колмовському згадані маєтності, але Г. Колмовський недоплатив 26 тисяч золотих і, відповідно до угоди, князь залишився державцею тих маєтків до погашення боргу, однак, потребуючи грошей, уступив за 26 тисяч золотих ці маєтки князю Янушу Острозькому⁴¹. 22 грудня 1608 р. князь Криштоф Збараський заявив, що купив у Г. Колмовського Литовиж, Лішню, Осмиловичі та Грибовичі за 60 тисяч золотих, але тепер уступає ці маєтки Гаврилу Гойському “вливаючи на него все право свое, которое на тую маєтність мель и оному вечно уступаючи”⁴². Як порозумілися Р. Гойський з князем Я. Острозьким, не зовсім ясно, але 29 грудня 1608 р. возний Щасний Злобоцький ув’язав князя Януша Острозького у згадані маєтки⁴³.

1 листопада 1608 р. возний Н. Кузьмінський увів Ганну і Галшку в дім їхнього покійного батька у Володимирі – “который домъ лежитъ на рогу противко дому кушнера Гучка, через улицу, а бокомъ однимъ против костела володимерского Светой Троицы, такъ же через улицу, другимъ бокомъ от дому Талашькова, мещанина володимерского, а концемъ от римара Юська черезъ улицу, в которомъ дому, засътавши ниякого Ивана Коляду”, повідомили його про ув’язання дочок, чого він не боронив і заявив, що орендував дім у Г. Колмовського за 12 золотих на рік⁴⁴. У травні 1611 р. Галшка свідчила, що по смерті бездітного племінника Андрія Андрійовича Буремського їй у спадок дістався замок і містечко Буремель та село Старий Буремель, які вона за 2 тисячі кіп грошів литовських продала братам Петру, Олександру і Михайлу Івановичам Хрінницьким⁴⁵.

Від другої дружини, Барбари Словицької, Григорій Колмовський мав сина Захаріяша Остафія, якому Барбара у заповіті записала 6 тисяч золотих, а якщо б він помер, то 3 тисячі – Г. Колмовському, а 3 тисячі – рідним сестрам і брату. З рухомих речей Остафію дістався золотий ланцюг, “который важит сто золотых чирвоных” і перстень з рубіном⁴⁶. У 1612 р. Остафій продав за 100 кіп грошів литовських у Луцьку, на Жидівській вулиці, будинок Дем’яну Свиридовському⁴⁷, а наступного року на цій же вулиці продав будинок Шломі Юсковичу “подле дому реби Давида” за 600 золотих⁴⁸. Важко сказати, що це були за будинки, але можна припустити, що один будинок був батьківський, а другий – його.

З будинком Г. Колмовського у Луцьку була цікава історія. У лютому 1592 р. він купив у Аврама Давидовича Болоховця та його синів Давида, Мошка і Йосифа плац на Жидівській вулиці, “лежачий тылом до реки Стыра, а боком одним до дому жида луцкого Ицхака, а другим боком – до улочки, которая идет до реки Стыра, межи домом жида луцкого Юска Громовича, а передом до улицы, которая идет до школы рабанское”⁴⁹. На цьому плаці було зведено будинок (мав принаймні дві світлиці⁵⁰), який у вересні 1603 р. начебто купив шмуклір (тобто позументник) Юзеф Леменович. Він мав віддати чи то всі гроші, чи то останню рату у 100 золотих, але Г. Колмовський не прийшов

³⁹ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 18, арк. 237–239; ф. 28, оп. 1, спр. 40, арк. 441–443.

⁴⁰ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 40, арк. 443 зв.–444 зв.; ф. 27, оп. 1, спр. 18, арк. 241–242 зв.

⁴¹ Там само, арк. 520–523.

⁴² Там само, спр. 41, арк. 76–78.

⁴³ Там само, спр. 40, арк. 528–529. Про ці перипетії див. також: Кравченко, “Документи кінця XVI – початку XVII століття,” 670–673; Горін, *Монастирі Західної Волині*, 190–191.

⁴⁴ ЦДІА України у Києві, ф. 28, оп. 1, спр. 40, арк. 482–482 зв. У Володимирі на передмісті Михайловець згадується місцевість Колмовшизна (Там само, спр. 60, арк. 873 (1626)).

⁴⁵ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 20, арк. 786–792. За Буремель боротьба точилася ще з 1592 р. Марина Андріївна княжна Друцька Соколинська, дружина луцького земського підсудка Івана Хрінницького заявила 9 січня 1592 р., що має від першого чоловіка, покійного князя Олександра Буремського, 1,5 тисячі кіп грошів литовських на замок і місту Буремель та селі Старий Буремель. Вона мала від першого шлюбу двох синів: Федора, який помер, і Андрія, якого вбили десь наприкінці грудня 1591 р., або в перших числах січня 1592 р., бо 8 січня 1592 р. вона забрала тіло Андрія з села Пашева в Лаврентія Древинського і коли приїхала до Буремля, то Ярош Лаш, брат Марети, жінки Андрія, забрав тіло до замку, який фактично захопив, а її до нього не впустив (Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 40, арк. 179 зв.–180 зв.).

⁴⁶ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 7, арк. 331 зв.–332.

⁴⁷ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 93, арк. 304–304 зв.

⁴⁸ Там само, спр. 94, арк. 987–987 зв.; спр. 95, арк. 287–288 зв.

⁴⁹ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 11, арк. 805–807.

⁵⁰ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 45, арк. 821 зв. (1594).

забирати їх⁵¹. Очевидно, будинок так і не було продано, бо у травні наступного року Г. Колмовський скаржився на Ю. Леменовича, якому винаймав свій будинок – “тотъ то жидъ, мешкаючи от часу немалого в дому его мл, тутъ в месте Луцкомъ, на улицы Жидовский лежачом, з ласки его мл, за певною кондыщьею, до часу имаючи все пожитки его с того дому, на его млсть приходячие, и гроши готовые ему поверонные” втік, забравши не лише речі та гроші, а й “столы, окна, двери, тартицы, зацепки”⁵². Збитки оцінили у 200 золотих. Повертаючись до Остафія, зазначу, що у квітні 1612 р. він не виставив Петру Подарецькому 200 корців жита сокальської міри, що мав ще зробити його батько⁵³, а в липні 1616 р. Лебко Захаряшевич з Берестечка орендував у нього за 400 золотих корчми в селах Вигнанці, Волиця і Колмів⁵⁴. У липні 1628 р. Захаріяш Колмовський з дружиною Катериною Сандзвункою отримали баніцію за несплату боргу берестецькому єврею Липку⁵⁵.

Сам Г. Колмовський вперше згадується у червні 1569 р., коли присягав на умовах Люблінської унії⁵⁶. Наступного року він сплатив поборовий податок з сіл Колмова, Борзової та Волиці⁵⁷. Поборовий реєстр 1583 р. фіксує у власності Г. Колмовського Старий і Новий Колмів, Волицю і Зборишів⁵⁸. У грудні 1572 р. дружина Марія внесла в його дім Буремель Старий і Буремель Новий з замком⁵⁹.

Набуття маєтків нераз супроводжувалося судовими процесами з претендентами на них. Так було з селом Дажва, на яке свої права в 1578 р. заявили князі брати Остафій, Михайло і Дмитро Івановичі Ружинські. Г. Колмовський з матір'ю попросили відкласти справу до наступних років, щоб показати документи на маєток. У січні 1579 р. вони це зробили, і суд присудив село їм⁶⁰. З 1582 р. як власність нашого героя фіксується село Новий Двір⁶¹. Щонайменше з 1587 р. у власності Г. Колмовського згадуються містечко Серкизів та село Маковичі⁶².

Князь Юрій Михайлович Чорторийський своїм записом від 24 серпня 1598 р. (внесений до володимирської земської книги 1 лютого 1599 р.) продав Г. Колмовському замок і містечко Литовиж з селами Лішня і Осмиловичі за 35 000 золотих⁶³. Возний Войцех Висоцький у січні 1599 р. свідчив, що ув'язав нового господаря у куплені маєтки⁶⁴. Того ж року Микола Семашко продав Г. Колмовському село Грибовиця⁶⁵, яке свого часу купив у князя Юрія Михайловича Чорторийського⁶⁶. Певний час у нього в заставі перебували: село Чаруків⁶⁷, третина села Чернева⁶⁸ та половина Колпитова⁶⁹. Ці та інші маєтки в подальшому стануть об'єктами зазіхань інших землевласників, про що йтиметься далі.

У жовтні 1578 р. Г. Колмовський позивав до суду князя Василя Костянтина Острозького як опікуна дітей князя Романа Федоровича Сангушка щодо села Обенижі, яке уважав своєю отчиною. Уповноважений від Г. Колмовського Федір Калусовський доводив правоту свого підзахисного, а уповноважені від князя В.-К. Острозького, Богущ Заєць Луковський і Василь Дворецький, переконували, що село завжди було в родині Сангушків. Г. Колмовський показав надання великого князя Олександра від 30 травня 1502 р. Федку Юнковичу, діду Г. Колмовського. Натомість адвокати

⁵¹ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 67, арк. 923.

⁵² Там само, спр. 70, арк. 317–317 зв.

⁵³ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 21, арк. 188, 574–575 зв.

⁵⁴ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 103, арк. 858-а – 859.

⁵⁵ Там само, спр. 160, арк. 1316–1318 зв.

⁵⁶ *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Временною комиссією для разбора древнихъ актовъ, высочайше учрежденною при Киевскомъ Военномъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторе*, ч. 2, *Постановленія дворянскихъ провинціальныхъ сеймовъ в Югозападной Россіи*, т. I (Київ: Въ Университетской Типографіи, 1861), 7.

⁵⁷ Aleksander Jabłonowski, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, T. VIII, *Ziemie ruskie. Wołyń i Podole* (Warszawa, Skład Główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1889), 5. (*Źródła dziejowe* XIX).

⁵⁸ Ibid. 98. У 1602 р. у Колмові згадується замок (ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 66, арк. 85).

⁵⁹ Старченко, *Стратегії та ритуали конфлікту*, 88.

⁶⁰ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 5, арк. 180 зв.–184; ф. 28, оп. 1, спр. 12, арк. 52–55; Див. також: *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Комиссією для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Киевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторе*, ч. 8, т. IV, *Акты о землевладеніи въ Юго-Западной Россіи XV–XVIII вв.* (Київ: Типографія С. В. Кульженко, 1907), 439–442.

⁶¹ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 15, арк. 354–355 зв.; ф. 25, оп. 1, спр. 460, арк. 224–225 зв.

⁶² Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 27, арк. 297 зв.–298 зв.; ф. 27, оп. 1, спр. 10, арк. 215 зв., 470.

⁶³ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 396–398 зв., 546 зв.

⁶⁴ Там само, арк. 559–559 зв.

⁶⁵ Там само, спр. 12, арк. 213.

⁶⁶ Там само, арк. 361 зв.

⁶⁷ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 18, арк. 469 зв.–471 (1585).

⁶⁸ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 746 зв.–748 (1604).

⁶⁹ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 38, арк. 307 зв.–308 (1608).

князя В.-К. Острозького подали лист продажу за 300 кіп грошів литовських села Василем Федоровичем (батьком Г. Колмовського) князю Федору Сангушку від 20 листопада 1532 р., що підтвердив Сигізмунд I 12 вересня 1533 р.⁷⁰ Здавалось би, справу програно, але документ за січень 1590 р. свідчить, що наш герой заставив село Обенижі князю Роману Романовичу Сангушку⁷¹.

Адам Новоселецький з дружиною Оленою Голятинського у липні 1601 р. скаржився на Г. Колмовського. Мова йшла про села Лішню і Осмиловичі, які Богуш Заєць Зденезький з дружиною Анастасією Болобанівною Осекровського (мама Олени) тримали у заставі за 1200 кіп грошів литовських від князя Михайла Чорторийського, але тепер ці села опинились у власності Г. Колмовського. Половина від цієї суми належала Анастасії Болобанівні, а по її смерті дісталася дочці – Олені⁷². Натомість Г. Колмовський тоді ж позивав до суду Катерину Костюшковичівну Хоболтовського Богушеву Заєцову (це друга його дружина) і потомків по смерті Богуша від першої дружини Анастасії Болобанівни – Івана, Яна, Петра, Остафія, Григорія, Олену і Марину, за те, що вони зобов'язалися боронити його від претензій третіх осіб, в даному випадку А. Новоселецького та Олени Голятинського, але цього не роблять. Однак зважаючи на те, що Катерина та згадані діти не мали маєтків у Володимирському повіті, їх звільнили від позову⁷³. У жовтні 1603 р. Г. Колмовський віддав Олені Голятинського 150 кіп грошів литовських і 3 гривни вини (штрафу), а вона видала йому квит про сплату⁷⁴.

Мав клопоти Г. Колмовський з третиною села Чернева, якою володів. У лютому 1599 р. Іван Петрович Калусовський, а також Ян, Михайло і Петро Гнівошовичі Калусовські заявили, що у 1550 р. батько Івана Петровича та дід Гнівошовичів заставив батькові Г. Колмовського третю частину села Чернів за 30 кіп грошів литовських, оскільки потребував грошей для викупу сина Федора з татарського полону. Калусовські нераз пробували віддати гроші і забрати третину маєтку, але Г. Колмовський не хотів брати гроші. Збитки вони оцінили у 300 кіп грошів литовських. Адвокат Г. Колмовського, Фронц Маковецький, заявив, що його підопічний не є державцею, бо ще небіжчик Миколай Дубровський, вітчим Г. Колмовського, передав ту третину Чернева в заставу Матею Ланевському⁷⁵. 7 липня того ж року Калусовські повторили скаргу⁷⁶. Того ж дня Тимофій Григорович Черневський заявив, що Іван Павлович Черневський заставив частину Чернева небіжчику Петру Калусовському за 40 кіп грошів литовських, а той перезаставив батькові Г. Колмовського, після якого маєток тримав вітчим, Миколай Дубровський, а по ньому мати – Ганна Козечанка. На це Г. Колмовський відповів, що не бере гроші і не віддає частини Чернева, на яку претендують Калусовські та Черневські з тим, щоби вони спочатку між собою погодились і йому повідомили, хто має віддавати гроші та кому повертати маєток⁷⁷. У липні 1601 р. брати Калусовські черговий раз скаржилися на Г. Колмовського, але через хворобу він на суд не прийшов⁷⁸. У січні 1602 р. Калусовські заявили, що відповідно до декрету Володимирського земського суду від 11 липня 1601 р. Г. Колмовський має скласти присягу з шістьма свідками, але не зробив цього через хворобу⁷⁹. 27 жовтня 1604 р. Маруша Павлівна Черневська і її мама Марина з чоловіком Гаврилом Серкевичем звинуватили Г. Колмовського і Миколая Ланевського у змові з Тимофієм Черневським та утриманні частини Чернева, яку Маруша Павлівна заставила в 40 копах грошів литовських покійному Петру Калусовському. Збитки вона оцінила у 150 кіп грошів литовських і була готова віддати борг та забрати належну їй частину Чернева. Г. Колмовський заявив, що не є опікуном Ланевського і його дітей, оскільки ще за життя Матей Ланевський дав йому на виховання дочку, яка і тепер є при ньому, і його помилково внесли до позову, а в Черневі він має третину згідно з трибунальським декретом⁸⁰. Через два дні Миколай Ланевський заявив, що Г. Колмовський 23 грудня 1603 р., після смерті батька Матея, здійснив наїзд на Чернів, забрав з собою його брата Юрія і сестру Марушу, а також рухоме майно. Збитки оцінено у 5 000 золотих⁸¹.

⁷⁰ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 4, арк. 70 зв., 82–83; ф. 28, оп. 1, спр. 11, арк. 276.

⁷¹ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 23, арк. 27–27 зв.

⁷² Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 13, арк. 530–532.

⁷³ Там само, арк. 574–575 зв., 602–603.

⁷⁴ Там само, спр. 15, арк. 480–482.

⁷⁵ Там само, спр. 11 арк. 505 зв.–508 зв.

⁷⁶ Там само, спр. 12, арк. 216 зв.–217 зв.

⁷⁷ Там само, арк. 218–219 зв.

⁷⁸ Там само, спр. 13, арк. 473 зв.–474 зв.

⁷⁹ Там само, арк. 80–80 зв.

⁸⁰ Там само, спр. 15, арк. 746 зв.–749 зв.

⁸¹ Там само, арк. 777 зв.–779.

Возний Мартин Дегтевський 30 грудня 1601 р. відніс до села Осмиговичі два позови до Г. Колмовського та князя Юрія Чорторийського від Тимофія Черневського, який назвав цей маєток своїм дідичним⁸². У лютому наступного року на судовому засіданні Т. Черневський підтвердив, що лише він є законним власником Чернева, а Г. Колмовський володіє маєтком невідомо за яким правом. На це адвокат оскарженого, Фронц Маковецький, відповів, що його підопічний не повинен відповідати на позов, позаяк у ньому є помилка – князя Ю. Чорторийського названо дідичем, а Г. Колмовського державцею, хоча насправді все навпаки. Суд чомусь це проігнорував, і Г. Колмовський просив про відтермінування справи, аби з'ясувати все з князем, який згідно з актом купівлі має боронити його від претензій третьої сторони, і судді справу відклали⁸³. У жовтні 1604 р. Т. Черневський знову оскаржував Г. Колмовського, оцінюючи свої збитки у 2 000 кіп грошів литовських. Натомість відповідач показав лист ув'язання його в Осмиловичі як державці від князя Ю. Чорторийського, до якого і порадив звертатися⁸⁴.

Г. Колмовський з князем Ю. Чорторийським, у якого купив містечко Литовиж із замком і прилеглими селами, судився неодноразово. У червні 1598 р. Г. Колмовський скаржився на князя за перешкоди у триманні Литовижа і погрози на здоров'я і життя йому і слугам. Це підтвердив возний Войтех Висоцький заявивши, що під час слухань у Володимирському земському суді князь “словами грозными, рукою потрясаючи, отповеди и похвалки чинил, на здоровье его, яко ж и слугам своим, зараз с полгаками, до замку зобратися казал”⁸⁵. У жовтні наступного року Г. Колмовський нарікав, що, продаючи йому Литовиж і села Лішня та Осмиловичі, князь обіцяв привести на найближче засідання суду свою маму, Софію Ходкевичівну, для зречення “права ее веновного, которое она от небожника малжонка своего [...] княжати Михайла Чорторийского, старости житомирского, на тых добрах, выжъ помененых, оправленое мела”, і це під страхом штрафу 35 000 золотих і оплати збитків. Князь мав забрати від Яна Модринського з застави села Лішня та Осмиловичі і передати їх Г. Колмовському, однак вчасно це не зробив і потрапив під штрафні санкції. Князь до суду не з'явився і нікого не прислав, хоча оскаржувач йому дозволив “з вольным арештом до години звывкое вздаты допустиль”. Однак князь цим не скористався, справу програв, і штафний вердикт сумарно склав 105 000 золотих⁸⁶. У липні 1601 р. князь отримав позов за уникання оборони Г. Колмовського від претензій А. Новоселецького і його дружини Олени Голятинського на частину сіл Лішня і Осмиговичі. На судове засідання князь не прибув і суд застосував до нього штрафні санкції у розмірі 36 000 золотих⁸⁷. У вересні того ж року князь отримав два позови за необорону Г. Колмовського від зазіхань Т. Черневського та Юрія Овлучимського, який, будучи володимирським війтом, висловив претензію на литовизьке війтівство, яке, за його твердженням, належить до володимирського війтівства⁸⁸. У травні 1602 р. Юрій Овлучимський знову позивав Г. Колмовського щодо литовизького війтівства та села Жджарки, яке за його словами, також належить до володимирського війтівства⁸⁹. У жовтні 1603 р. Г. Колмовський вкотре скаржився на князя Ю. Чорторийського за відмову обороняти його від зазіхань Т. Черневського. Князь на суд не прийшов і справи не арештував⁹⁰. Аналогічна справа розглядалася у січні наступного року, але тепер на село Лішня зазіхав митрополит Іпатій Потій, який твердив, що село було володінням володимирської єпископії. Князь знову на засідання суду не прийшов, і судді прийняли рішення оштрафувати його на 35 000 золотих⁹¹. У жовтні 1604 р. Г. Колмовський вчергове позивав князя за необорону його від Т. Черневського. Суму заруки було визнано у 45 000 золотих, і у цій сумі Г. Колмовського мали ув'язати в село Зимне, але місцевий урядник цього не дозволив⁹². Вінцем протистояння став напад 11 квітня 1608 р. князя Ю. Чорторийського з сином Юрієм та помічниками на Литовиж, побиття хворого Г. Колмовського та його сина Захаріяша і пограбування маєтку⁹³.

⁸² ЦДІА України у Києві, спр. 14, арк. 7–7 зв.

⁸³ Там само, арк. 153–154.

⁸⁴ Там само, спр. 15, арк. 813 зв.–814 зв.

⁸⁵ Там само, спр. 10, арк. 543–543 зв.

⁸⁶ Там само, спр. 12, арк. 370–373 зв.

⁸⁷ Там само, спр. 13, арк. 590 зв.–591 зв.

⁸⁸ Там само, спр. 14, арк. 265 зв.–267 зв., 273 зв.–277 зв.

⁸⁹ Там само, арк. 486–488.

⁹⁰ Там само, спр. 15, арк. 17 зв.–19, 113 зв.

⁹¹ Там само, арк. 349–350.

⁹² Там само, арк. 698–699.

⁹³ Кравченко, “Документи кінця XVI – початку XVII століття,” 687–697.

4 лютого 1604 р. слухалася справа про претензію Іпатія Потія на села Лішню і Осмиловичі, які, як твердив позивач, ще Сигізмунд I надав володимирському єпископу Пархомію. Г. Колмовський просив суд перенести розгляд справи, щоб він міг з'ясувати це питання з князем Ю. Чорторийським, у якого купив ці села. Суд з цим погодився, а позивач – ні, апелюючи до Трибуналу, що йому дозволили⁹⁴. Наступного дня Іпатій Потій виставив претензію на литовизький монастир, який, за його словами, належить до володимирської єпископії і який фактично знищений, а збитки оцінив у 3 000 золотих⁹⁵.

Віддання маєтків у заставу та оренду було в ті часи справою вигідною і повсюдною, але часом завдавало клопотів. Так сталося і з Г. Колмовським, коли він за 3 000 золотих передав село Грибовицю в заставу Лукашу і Яну Сирним. У лютому 1599 р. він через погане утримання маєтку та його спустошення вимагав повернути йому маєток, за який готовий віддати гроші. Однак Лукаш Сирний заявив, що його брат у поході з королем на Швецію, а тому не має змоги прибути на судові засідання. Адвокат Г. Колмовського, Фронц Маковецький, зазначив, що король вже повернувся з походу, але Лукаш апелював до Трибуналу, що йому дозволили⁹⁶. 7 липня того ж року Г. Колмовський повторив скаргу і оцінив збитки у 2 000 золотих⁹⁷. Того ж дня Г. Колмовський скаржився на луцького ключника Миколоя Семашка, в якого він у 1598 р. купив Грибовицю, і який обіцяв внести акт продажу до Володимирських земських книг під закладом 15 000 золотих, але так і не зробив цього⁹⁸. 27 жовтня Г. Колмовський знову скаржився на братів Сирних, які не хочуть повертати Грибовицю, хоча термін віддачі по заставі на Св. Якуба (25 липня) вже сплив. Збільшилася і сума збитків до 3 000 золотих. Адвокат позваних, Андрій Дахнович, просив суд звільнити його підопічних, мотивуючи це тим, що справа розглядалася на попередньому засіданні і була передана до Трибуналу. На це адвокат Г. Колмовського, Фронц Маковецький, зазначив, що апеляцію дали до терміну віддачі маєтку, а тепер ситуація змінилася, оскільки минув термін, а село не повернули. Однак у підсумку справу знову передали на розгляд Трибуналу⁹⁹. Через два дні Г. Колмовський знову позивав М. Семашка за невнесення акту продажу Грибовиці до земських книг¹⁰⁰.

Володіння маєтками не раз вимагало уточнення їхніх меж. Г. Колмовський через приятеля Матея Ланевського, а Федора Богданівна Дзялинська через Станіслава Петровського у січні 1579 р. подали до Володимирського земського суду листи для впису про порозуміння в розмежуванні між селом Свиноарином, яке належало Федорі, і селом Дажвою, яке було власністю Г. Колмовського¹⁰¹. У липні 1582 р. до Володимирського гроду прийшли Г. Колмовський і княгиня Барбара Михайлівна Козинського Юрієва Збаразька і подали кожен окремо для впису листи про розмежування своїх маєтків. З боку княгині мова йшла про село Осмиловичі, а зі сторони Г. Колмовського – про села Маковичі, Дажва, Новий Острів та містечко Серкизів. Домовилися, що за порозумінням з волинським воєводою князем Андрієм Вишневецьким, кожна сторона виставить двох приятелів, а очолить їх холмський каштелян Миколай Лисаковський і вони разом зберуться 23 вересня 1582 р. та приймуть рішення про розмежування, яке, під страхом штрафу у тисячу кіп грошів литовських, мають прийняти обидві сторони¹⁰².

Не завжди бажання про розмежування було обопільним. У січні 1607 р. Ян Заленський, як власник половини села Біличі, та Катерина Михайлова Микулицька, як власниця другої половини села, просили Г. Колмовського провести розмежування між Біличами і Литовижем та Грибовичами, бо в окремих місцях копці (межові знаки) розкопані, а щодо деяких ділянок кордону є певні питання. Однак Г. Колмовський не хотів цього робити¹⁰³. Уже через кілька днів Катерина Микулицька скаржилася на Г. Колмовського за те, що у 1605 р. його люди поорали “остров дворный былинский”, а в липні 1606 р. забрали належне їй збіжжя. Збитки вона оцінила у 100 кіп грошів литовських¹⁰⁴. Натомість Г. Колмовський у жовтні того ж року заніс дві скарги на Катерину, звинувативши її у тому,

⁹⁴ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 483–483 зв.

⁹⁵ Там само, арк. 486–488 зв.

⁹⁶ Там сам, спр. 11, арк. 587 зв.–588 зв.

⁹⁷ Там само, спр. 12, арк. 200 зв.–201 зв.

⁹⁸ Там само, арк. 213–213 зв.

⁹⁹ Там само, арк. 339 зв.–342.

¹⁰⁰ Там само, арк. 361–361 зв.

¹⁰¹ Там само, спр. 5, арк. 161 зв.–166 зв.

¹⁰² Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 15, арк. 453 зв.–458 зв.

¹⁰³ Там само ф. 27, оп. 1, спр. 17, арк. 45–48 зв.

¹⁰⁴ Там само, арк. 91–94 зв.

що коли він був на з'їзді у Сандомирі, то з її наказу піддані у серпні 1606 р. здійснили наїзд на Грибовицю, позабирали збіжжя і понищили посіви¹⁰⁵.

Заступаючись за своїх слуг та підданих, Г. Колмовський обороняв їх у судах або ж вчиняв напади на кривдників. Так, у серпні 1569 р. він скаржився на холмського урядника Лукаша Малаховського за побиття його слуги і викошення колмівського поля¹⁰⁶. У березні 1581 р. Г. Колмовський оскаржив князя Лева Вороницького, піддані якого побили та пограбували кількох його підданих¹⁰⁷. У січні 1582 р. Г. Колмовський скаржився на княгиню Барбару Козинського Юрієву Збаразьку за затоплення сіножатею його підданих з сіл Требетез та Нового Двора¹⁰⁸. У січні 1583 р. Г. Колмовський написав листа до орендаря села Бородниці Рубіна, погрожуючи йому за пограбування та побиття священника та боярина, які за його дорученням їхали на ярмарок до Горохова¹⁰⁹. Г. Колмовський у січні 1594 р. у Луцькому гроді заявив, що в грудні минулого року володимирський підстароста Федір Загоровський у володимирському замку в присутності багатьох людей ображав його слугу шляхетного Войтеха Проховського, а далі побив, поранив та нацькував на нього пса¹¹⁰. У червні 1602 р. поступила скарга на бжесць-куявського воєводу Андрія Лещинського, власника міста Берестечка, з наказу якого побили та пограбували слуг Г. Колмовського Парфена Русаковича та Яна Возницю, що мали викупити в місті заставлене срібло¹¹¹. У квітні 1602 р. Г. Колмовський послав маковицького урядника Ждана Глинського з листом до Михайла Васильовича Гулевича, в якому повідомляв про заподіяні ним збитки. У селі Твердині слуги М. Гулевича так побили та поранили Ждана, що той від отриманих ран помер¹¹². Справа розглядалася у квітні 1603 р. та січні 1604 р., але на суд М. Гулевич не приходив. У червні 1606 р. він знову проігнорував судові засідання і судді застосували штрафні санкції. За першу неявку до суду зобов'язали заплатити копу грошів Г. Колмовському і 12 грошів судові, за друге нестання – три рублі Г. Колмовському і 24 гроші судові. За вбитого урядника – 40 кіп грошів литовських і має повернути забрані 150 червоних золотих, оплатити збитки – 500 золотих, разом сума склала 930,5 золотих¹¹³. У грудні 1606 р. слуги М. Гулевича здійснили наїзд на маковицький ґрунт, вирубили багато дерев, зокрема бортних, і відвезли до села Твердині. Тричі шляхтич ігнорував судові засідання і справу програв. Сума штрафу склала 125 кіп грошів¹¹⁴. Доводячи справедливість у лютому 1607 р. своєму колпитівському підданому Мокію і його дружині Аннушці, Г. Колмовський позиває до суду Костянтина Колпитовського і його дружину Ганну Костюшковичівну за напад на дім потерпілих¹¹⁵. Справу слухали в суді у жовтні того ж року. Потерпілий склав присягу, а К. Колпитовський на суд не прийшов і до нього застосували штрафні санкції – 20 кіп грошів литовських і три рублі нав'язки¹¹⁶.

Г. Колмовський не лише боронив своїх слуг і підданих, а й обдаровував їх. Так, у червні 1602 р. він у Володимирському земському суді подав для обляти лист своєму слугі Яну Брозовському, даруючи йому дворище на передмісті Плоскому в Литовижі. У листі він зазначив, що бажаючи нагородити заслуги вірного слуги, шляхетного Яна Брозовського, дарує йому на вічні часи “дворище, прозываемое Боярское, на передместю, названом Плоском, лежащее з ланом цалым поля и сеножатми до того дворища здавна належачимъ и зо всеми пожитками до того дворища належачими”¹¹⁷.

Г. Колмовський виступав у ролі приятелів князів Олександра Пронського, Олександра Курцевича, Андрія, Януша та Юрія Козик, Кирика Ружинського. Він був у добрих стосунках з шляхтичами Олександром Семашком, Матеєм Ланевським, Станіславом Млинковським, Семеном Красенським, Адамом Прусиновським (хоча був період, коли з ним судився). Натомість ворогував із могутнім князем Василем-Костянтином Острозьким.

Далеко не завжди життя з сусідами було мирним і безхмарним. Дрібні непорозуміння, підозри чи звинувачення неоднократно переростали у цілі баталії з довгою історією. У серпні 1574 р. Г. Колмовський скаржився на луцького ключника і городничого Олександра Жоравницького, який

¹⁰⁵ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 17, арк. 35–354 зв.

¹⁰⁶ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 11, арк. 376–377, 387–388.

¹⁰⁷ Там само, спр. 23, арк. 101 зв.–102.

¹⁰⁸ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 6, арк. 31 зв.–32.

¹⁰⁹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 460, арк. 94 зв.–95 зв.

¹¹⁰ Старченко, *Стратегії та ритуали конфлікту*, 372–373.

¹¹¹ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 66, арк. 431–432.

¹¹² Там само, спр. 15, арк. 337–337 зв.

¹¹³ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 14, арк. 109–110 зв.

¹¹⁴ Там само, спр. 18, арк. 93–94 зв., 168.

¹¹⁵ Там само, спр. 17, арк. 102 зв.–103 зв.

¹¹⁶ Там само, арк. 328 зв.–330 зв.

¹¹⁷ Там само, спр. 14, арк. 513–514.

двічі здійснив наїзд на його буремельські землі та забрав збіжжя¹¹⁸. Служебник Івана Сенюти, Станіслав Єсимонт Варакумський, з помічниками напав у травні 1577 р. на будинок Г. Колмовського у Володимирі, на передмісті Засмоччя, де побили слугу Романа¹¹⁹. У листопаді 1603 р. відбувся напад на маковецький ґрунт кількох десятків озброєних підданих і слуг на чолі з Яном Лагодовським, під час якого було побито кількох селян, а один з них, Демко Дебела, невдовзі від завданих ран помер¹²⁰. У лютому 1607 р. Г. Колмовський скаржився на Михайла Терновського, який неодноразово зі слугами робив наїзди на грибовецький запуст, вирубуючи дерева. Збитки було оцінено у 100 кіп грошів литовських. Однак відповідач зумів скасувати позов, оскільки у ньому допустили помилку – його назвали не Михайлом, а Миколаєм¹²¹. Справа мала продовження 23 жовтня того ж року, але відповідач заперечував свою причетність до вирубки дерев і готовий був на цьому присягнути, однак присягу відклали до наступних років¹²². Через два дні вже М. Терновський скаржився на підданих Г. Колмовського, які в липні 1607 р. поорали ґрунти і попсували збіжжя в його селі Кропивщицна, оцінивши збитки у 300 золотих. На ці звинувачення Г. Колмовський заявив, що орали на його власному ґрунті грибовицькому, і в підсумку справу передали на розгляд Трибуналу¹²³. Того ж дня М. Терновський подав ще три скарги про збитки конкретних підданих, які сумарно склали 1050 золотих¹²⁴. 1 лютого 1608 р. возний Войтех Висоцький дав позов М. Терновському за побиття слуги Г. Колмовського, якогось Зміївського¹²⁵. Того ж дня між сторонами була досягнута домовленість про відкладення розгляду трьох позовів Г. Колмовського і виконання присяги М. Терновським, але подальша смерть нашого героя зняла ці справи з порядку денного¹²⁶.

Не святим, звичайно, був і наш герой. У липні 1588 р. його називали серед причетних до нападу на маєток Козлів і ув'язнення Гнівоша Балтазара, якого у подальшому було вбито, однак у підсумку його винуватість не була доведена, і він заперечував свою вину¹²⁷. Урядник Золочівки, пан Чирський, звинувачував Г. Колмовського у збройному нападі на дім Ждана Лукошковича, в якому 15 листопада 1592 р. відбувалося весілля – гостей побили та розігнали¹²⁸. Голятинський орендар Аврам (1595) оскаржував Г. Колмовського у нападі його підданих на шпихлір у селі Волиця та пограбуванні 16 мац жита і 30 возів сіна¹²⁹. Наступного року ситуація повторилася і у двох позовах мова йшла про пограбування 460 кіп жита, що засвідчив возний Єромій Радочинський¹³⁰. Єпископ володимирський і берестейський Іпатій Потій через адвоката Івана Бобриковича від себе і від усієї капітули нарікав на Г. Колмовського за те, що 28 липня 1598 р. той наслав слуг і підданих з містечка Серкизова та прилеглих сіл чисельністю кількасот осіб на церковний маєток Купичів, де знищили 400 кіп жита, ячменю та вівса. Г. Колмовський на засіданні суду через адвоката Абрама Ліневського заявив, що це не є компетенція земського суду, оскільки, в його розумінні, йдеться про порушення меж / границі володінь. Адвокат від єпископа зазначив, що у позові не йдеться про межі, а “только о голу и простую кривду и о škodu”. Суд підтримав цю тезу і наказав відповідати позваному, який, однак, з цим не погодився і просив дозволу апелювати до Трибуналу, що йому не дозволили. Тоді Г. Колмовський заявив, що готовий присягнути у своїй невинності, з чим судді погодилися і відклали складання присяги до наступних років¹³¹. Того ж дня Г. Колмовський заніс скаргу на Іпатія Потія і капітулу, звинувачуючи їх у тому, що 31 липня 1598 р. вони наслали купичівського урядника Охрима з боярами, гайдуками і підданими в кількасот осіб на ґрунт його сіл Нери і Новий Двір де витоптали збіжжя більш як 600 кіп і оцінив втрати у 400 золотих¹³². У жовтні 1604 р. Адам Прусиновський через адвоката Матіяша Іваницького оскаржував Г. Колмовського за те, що всупереч конституції 1598 р., яка забороняла ставити греблі і млини на портових річках, Г. Колмовський у Литовижу на р. Буг має

¹¹⁸ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 459, арк. 278 зв.–279.

¹¹⁹ Там само, спр. 17, арк. 397–398.

¹²⁰ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 35, арк. 497.

¹²¹ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 17, арк. 158 зв.–159.

¹²² Там само, арк. 258–260 зв.

¹²³ Там само, арк. 319–322.

¹²⁴ Там само, арк. 322–328 зв.

¹²⁵ Там само, спр. 18, оп. 1, арк. 168.

¹²⁶ Там само, арк. 175 зв.–176 зв.

¹²⁷ Див. про це: Старченко, *Чесць, кров і риторика*, 432–437; Старченко, *Стратегії та ритуали конфлікту*, 294–304.

¹²⁸ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 42, арк. 565 зв.–466.

¹²⁹ Там само, спр. 46, арк. 109–109 зв.

¹³⁰ Там само, спр. 49, арк. 510 зв.–512.

¹³¹ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 263–265.

¹³² Там само, арк. 293–296.

греблю і млин, яких не зніс, та ще й викопав рів від річки, для власного пожитку. Це призвело до того, що минулого 1603 р. шість “статків” скаржника не змогли проплисти до Гданська від чого збитки склали 8 000 золотих. Г. Колмовський заперечив це і заявив, що справжня причина полягає у тому, що А. Прусиновський заборгував під запис 4 000 золотих і не віддав вчасно гроші. Г. Колмовський висловив готовність виставити свідків, які б підтвердили, що гребля і млин не заважають судноплавству¹³³. У жовтні 1607 р. А. Прусиновський позивав Г. Колмовського через невизначеність границь між Литовижем та селами Жджари і Жджарки¹³⁴, і повторив це ще п’ятьма позовами у грудні того ж року¹³⁵. Габрієль Іваницький звинуватив Г. Колмовського у тому, що він з підданими в ніч з 2 на 3 квітня 1607 р. здійснив наїзд на іваничівський запуст і повирубували багато дерев, які відвезли до Литовижа. Збитки оцінили у тисячу золотих. Г. Колмовський заперечив свою причетність, а суд запропонував йому присягнути, на що той дав згоду. Однак Г. Іваницький звільнив його від присяги, натомість забажав аби присягнув литовизький урядник Вороновський, на що не погодився Г. Колмовський, заявивши, що якщо Г. Іваницький хоче мати справу з урядником, то хай його окремо позиває¹³⁶.

Траплялося, що наш герой вдавався до явних надмірностей. Володимирський єврей Гірш Юскович у травні 1606 р. скаржився на Г. Колмовського, в якого “час немалый” орендував озеро, переправу через р. Буг, а також корчму і млин у Литовижі. Гірш зазначав, що постійно зазнавав перешкод в оренді. Г. Колмовський невдовзі забрав озеро і млин, а до корчми не хотів давати дров. Так тривало близько 5–6 років. У листопаді 1604 р., зі слів Гірша, Г. Колмовський наказав піймати його, що слуги і зробили, забравши з будинку, який він мав у Литовижі. Єврея кинули до в’язниці, де його побили і довший час утримували. Г. Колмовський називав його своїм підданим (“хлопом”), бо місто належить йому, а єврей мав у місті свій будинок. Гірш на це заявив, що є королівським підданим з Володимира. Далі Г. Колмовський тримав його голого на морозі і знову бив. Дружина Гірша їздила до різних впливових осіб, аби вони заступилися за чоловіка. Г. Колмовський одним з них казав, що Гірша у нього нема, іншим – що єврей його боржник. Далі він змусив Гірша віддати боргові квити, за які не заплатив йому, і вимагав дати борговий лист на 700 золотих для звільнення від підданства. Крім того, Г. Колмовський забрав у шинкарів Гірша готівкою 500 золотих, ще 400 золотих взяв у євреїв, які брали на поруки Гірша. Погрожував повісити і змусив написати борговий лист та лист на підданство. Після цього замість відпустити єврея, його знову били і кинули до в’язниці. Поки Гірш перебував в ув’язненні, у нього з дому позабирали худобу, збіжжя, робочий інвентар, бровар і солодовню. Щоб звільнитися, він був змушений дати в заручники сина Юска. Поки син перебував у Г. Колмовського, Гірш мусів мовчати. І лише коли Юско зумів утекти, то Гірш прийшов до гроду і склав скаргу¹³⁷. Чим була викликана така жорстокість з боку Г. Колмовського, важко сказати, але певне світло проливає документ за 1598 р. У жовтні цього року Г. Колмовський через адвоката Абрама Ліневського в інтересах свого литовизького підданого Гірші (Ірші) Є(ю)сковича, оскаржував Яна Радзимінського, у якого єврей орендував село Хрінів. Зі слів Гірші, Я. Радзимінський здійснив наїзд на Хрінів і забрав збіжжя, яке йому належало¹³⁸. Тобто схоже на те, що Гірш якимось залежав від Г. Колмовського, що, звичайно, не виправдовує описаного вище жорстокого поводження.

Низку судових справ мав Г. Колмовський з Андрієм Черневським. Останній звинуватив Г. Колмовського в наїзді 25 липня 1598 р. на ґрунт його села Мольникова і поорання ґрунту та витоптання гороху. На суд Г. Колмовський не прийшов, справу заарештував через свого адвоката Абрама Ліневського, але на наступне засідання знову не з’явився, нікого не прислав і справу програв¹³⁹. Того ж дня розглядалися ще кілька справ про псування границь між селом Мольників і містечком Литовижем, напад урядника Оранського з слугами і литовизькими міщанами та нищення врожаю (школа завдана на 300 золотих), а також напад на місцевість Острів над р. Волчок і причинення шкоди на тисячу золотих¹⁴⁰. Наступне звинувачення на адресу Г. Колмовського полягало у вчиненні наїзду в різні дні квітня 1598 р, коли А. Черневський перебував у Варшаві, і нищення границь між Мольниками і Литовижем та пошкодження посівів (збитки оцінено у 2 000 золотих). Г. Колмовський

¹³³ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 782–785 зв.

¹³⁴ Там само, спр. 17, арк. 284–284 зв.

¹³⁵ Там само, спр. 18, арк. 167 зв.–168.

¹³⁶ Там само, спр. 17, арк. 393–395.

¹³⁷ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 38, арк. 233–235 зв.

¹³⁸ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 287 зв.–289.

¹³⁹ Там само, арк. 48 зв.–49 зв., 490 зв.–491 зв.

¹⁴⁰ Там само, арк. 50–58 зв., 489 зв.–490 зв.

заявив, що раз мова йде про ґрунт, то це компетенція не земського, а підкоморського суду з чим судді погодилися і звільнили його від позову¹⁴¹. У лютому 1599 р. скарга була повторена, але з тим самим результатом – заявника відправили до підкоморського суду¹⁴². Натомість у липні 1599 р. возний Войтех Висоцький відніс від Г. Колмовського А. Черневському 11 позовів: про побиття і поранення литовизьких підданих, про побиття до смерті підданої жінки, про словесну образу урядника і про залиття литовизьких ґрунтів водою зі ставу¹⁴³. Через два дні обидві сторони вирішили відкласти розгляд справ до наступної сесії суду¹⁴⁴. Невдовзі А. Черневський помер, і естафету перехопила його перша дружина Ядвіга Павловська та її чоловік Криштоф Пшонка. 27 жовтня 1600 р. Г. Колмовський доводив справедливість своєму литовизькому уряднику, шляхетному Криштофу Зимницькому, якого побив ще А. Черневський, але позов було адресовано вже Ядвізі¹⁴⁵. Того ж дня Г. Колмовський подав п'ять скарг, які стосувалися наїзду 5 грудня 1598 р. А. Черневського на Литовиж і побиття та пограбування підданих¹⁴⁶. Натомість Ядвіга Павловська того ж дня жалілася на Г. Колмовського, який 25 квітня 1600 р. наслав слуг та приятелів на село Мольників і вони розкопали греблю, що завдало збитків на тисячу золотих, позаяк зі ставу виплила вся риба¹⁴⁷. Не визнаючи цього, Г. Колмовський сам звинувачував Ядвігу у пошкодженні греблі, що привело до затоплення литовизьких і осмиловицьких ґрунтів та сіножатеї¹⁴⁸. У жовтні 1603 р. обидві сторони в надії порозумітися вирішили відкласти справи про межові суперечки між Литовижем і Мольниками¹⁴⁹. У лютому та двічі у жовтні 1604 р. спробу порозумітися повторювали¹⁵⁰. Це нічого не дало, і вже 25 жовтня 1604 р. Ядвіга пішла в атаку, пригадавши Г. Колмовському старі гріхи¹⁵¹. Ще трьома позовами йому нагадали розкопання греблі у квітні 1600 р, потоптання гороху мольниківському підданому Логвину Лахновичу у травні 1602 р. та понищення врожаю іншому підданому, Ярошу, у липні 1598 р. На всі судові засідання Г. Колмовський не прийшов, мотивуючи це хворобою¹⁵². 30 жовтня 1604 р. Г. Колмовський також згадує старі борги протилежної сторони, зокрема наїзд на Литовиж 5 грудня 1598 р.¹⁵³ Того ж дня Криштоф Пшонка з Ядвігою, доводячи справедливість своїм підданим, пригадали Г. Колмовському наїзд на Мольників 20 лютого 1603 р. та побиття і пограбування вдови Гупашихи, Миска Дашковича, Івана Пелюнчиняти і Войтка. Адвокат Г. Колмовського, Стефан Голинський, заявив, що позов виданий на минулі роки і позовна сторона ним не скористалася, а тому суд звільнив відповідача від цього позову¹⁵⁴. Справа мала продовження в червні 1606 р., коли Г. Колмовський позивав К. Пшонку і Ядвігу за наїзд 8 червня 1601 р. К. Пшонка заперечив грабування збіжжя і просив суд, щоб йому самому, без дружини, дозволили присягати, але Г. Колмовський вимагав присяги і від Ядвіги. Суд це підтримав, а К. Пшонка апелював до Трибуналу, що йому дозволили¹⁵⁵. 26 жовтня 1606 р. у суді розглядалася справа про те, що 21 березня 1602 р. К. Пшонка наслав уночі своїх слуг на озеро біля Литовижа, де побили і поранили підданих Г. Колмовського, які сітями ловили рибу, яку забрали. Ще у листопаді 1605 р. К. Пшонка брався до присяги, що він цього не робив, але Г. Колмовський вимагав присяги і Ядвіги. Однак суд її від присяги звільнив. Наступного дня К. Пшонка склав присягу і суд звільнив його від звинувачень¹⁵⁶. Того ж дня розглядалася справа про нищення збіжжя і руйнування млина Г. Колмовським ще 25 жовтня 1604 р. Тоді через хворобу К. Пшонка не заслухав присяги Г. Колмовського, який тепер виконав аж шість присяг і в такий спосіб очистив себе від звинувачення¹⁵⁷.

¹⁴¹ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 488 зв.–489 зв.

¹⁴² Там само, арк. 493 зв.–494 зв.

¹⁴³ Там само, спр. 12, арк. 37 зв.–38.

¹⁴⁴ Там само, арк. 136–136 зв.

¹⁴⁵ Там само, спр. 13, арк. 303–397.

¹⁴⁶ Там само, арк. 307–324 зв., 334–335 зв.

¹⁴⁷ Там само, арк. 334–335 зв.

¹⁴⁸ Там само, арк. 344–346 зв.

¹⁴⁹ Там само, спр. 15, арк. 140.

¹⁵⁰ Там само, арк. 434 зв, 555 зв.–556 зв.

¹⁵¹ Там само, арк. 691 зв.–692.

¹⁵² Там само, арк. 692 зв.–694 зв.

¹⁵³ Там само, арк. 799–800.

¹⁵⁴ Там само, арк. 806–808 зв.

¹⁵⁵ Там само, спр. 16, арк. 63–64 зв.

¹⁵⁶ Там само, арк. 407 зв.–410.

¹⁵⁷ Там само, арк. 410–411.

26 жовтня 1607 р. у суді розглядалося ще кілька справ. Ядвіга з чоловіком позивали Г. Колмовського за наїзд 9 серпня 1607 р. на їхнє село Будятичі та грабіж збіжжя, яке відвезли до села Лішня, що завдало збитків на 200 золотих. Обвинувачений вини не визнав і просив апеляцію до Трибуналу, що йому дозволили¹⁵⁸. Потомки покійного А. Черневського Миколай, Софія, Барбара Катерина, опікунами яких були володимирський підкоморій Адам Прусиновський та луцький підстароста Матей Стемпковський, звинувачували Г. Колмовського в наїзді на Будятичі 22 вересня 1607 р. і грабежі трьох борон. Г. Колмовський через адвоката Дем'яна Свиридовського заперечив це і апелював до Трибуналу, що було дозволено¹⁵⁹. Наступною скаргою Г. Колмовського звинуватили у вже знаному наїзді на Будятичі 9 серпня 1607 р. і пограбуванні підданих Самойла та Федка Бартошиків, збитки від чого оцінили у 100 золотих. Реакція оскарженого була аналогічна до попередньої¹⁶⁰. Наступна справа – це дзеркальне звинувачення Г. Колмовським К. Пшонки за наїзд 9 серпня 1607 р. на село Лішня (тобто це той самий день, коли відбувся напад на Будятичі) і грабіж збіжжя та сіна¹⁶¹. Крім того, Г. Колмовський звинуватив К. Пшонку та Ядвігу, що вони впродовж 1607 р. неодноразово нищили граничну межу між Будятичами і Осмиловичами¹⁶². Очевидно, що взаємні дорікання тривали б і далі, але смерть Григорія поклала цьому край.

Важко назвати дружніми стосунки Г. Колмовського з радомським каштеляном і ковельським старостою Андрієм Фірлеєм. У листопаді 1589 р. А. Фірлей скаржився на Г. Колмовського за наїзд та розкопання греблі у селі Ловище¹⁶³, а у травні 1598 р. нарікав на звинувачення Г. Колмовського в неначе би прийнятті його збіглих підданих¹⁶⁴. У жовтні 1598 р. Г. Колмовський оскаржував А. Фірлея в залитті водою з ставу його сіножатею у селах Требетей і Новому Дворі. Збитки оцінив у 3 000 золотих, а ще 2 000 – за судові витрати¹⁶⁵. У вересні 1603 р. Г. Колмовський скаржився на А. Фірлея за відібрання Соснового острова, покосіння сіножатею та знову згадав про затоплення його ґрунтів¹⁶⁶. Справа мала продовження на засіданні земського суду 27 жовтня 1603 р. Мова йшла про острів Сосновий села Дажва, “межы болотмы лежачий”, який захопив і фактично приватизував відповідач. Крім того забрали багато дерев, приготовлених для будівництва. Шкоду оцінили у 2 000 золотих. Адвокат відповідача, Станіслав Блонський, відповів, що його підопічний не зобов'язаний відповідати, бо Дажву тримає не Г. Колмовський, а Я. Комнацький і просив суд увільнити А. Фірлея від позову. Натомість адвокат позивача, Д. Свиридовський, відповів, що Я. Комнацький є лише посесором, а його підопічний є дідичем, а тому має повне право упоминатися про свої збитки. Суд став на бік Г. Колмовського, а А. Фірлей апелював до Трибуналу, що йому дозволили¹⁶⁷. Того ж дня розглядалася справа проти А. Фірлея, який після смерті мами, Барбари Козинської, є державцем села Осмиловичі і чинить “кривды незносные” Г. Колмовському. Зокрема, 10 липня 1601 р. осмилогівський урядник з підданими напав на маковецький ґрунт позивача і забрав 500 возів сіна, чим завдав шкоди на тисячу золотих¹⁶⁸. Як і у попередній справі відповідач спробував було уникнути відповідальності, мотивуючи тим, що державцею маковицьким був Я. Комнацький, але суд цього не підтримав, однак у підсумку справу передали на розгляд Трибуналу¹⁶⁹. Аналогічно закінчилася наступна справа про затоплення ґрунтів сіл Требетей і Новий Двір через руйнування ловицької греблі у 1601 р.¹⁷⁰ 23 жовтня 1604 р. знову розглядалася справа 1601 р. про захоплення острова Сосновий і грабіж дерев, але суд звільнив від позову А. Фірлея, бо у позові згаданий лише він сам, але не вказано кого він опікує з потомства його дружини Барбари Козинської (вона вдова по князю Юрію Збаразькому)¹⁷¹. Того ж дня була спроба розглянути справу про затоплення ґрунтів у 1601 р., однак позваного звільнили від позову з тієї ж причини, що і в попередній справі¹⁷². У жовтні 1606 р. А. Фірлей доводив справедливість

¹⁵⁸ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 17, арк. 357–358 зв.

¹⁵⁹ Там само, арк. 358 зв.–360.

¹⁶⁰ Там само, арк. 360–362.

¹⁶¹ Там само, арк. 403 зв.–407.

¹⁶² Там само, арк. 409–409 зв.

¹⁶³ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 23, арк. 18–19.

¹⁶⁴ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 10, арк. 491 зв.–492.

¹⁶⁵ Там само, спр. 11, арк. 433 зв.–435 зв.

¹⁶⁶ Там само, спр. 15, арк. 113 зв.

¹⁶⁷ Там само, арк. 154 зв.–156.

¹⁶⁸ Там само, спр. 14, арк. 140–141, 362–364.

¹⁶⁹ Там само, спр. 15, арк. 156 зв.–158.

¹⁷⁰ Там само, спр. 14, арк. 141 зв.–143, 360–362; спр. 15, арк. 158 зв.–160 зв.

¹⁷¹ Там само, спр. 15, арк. 601–602 зв.

¹⁷² Там само, арк. 602 зв.–603 зв.

ковельському єврею Шмойлу Яцковичу, який обміняв коня у підданого маковецького Юшка Лавриченяти. Далі коня було продано несухоїзьському єврею Мусі, а той перепродав його каменецькому міщанину, який їхав до Жидичина, але в Соколі його звинуватили в тому, що кінь крадений, і ковельський єврей Шмойло змушений був обороняти всіх причетних до тих купівель. Натомість маковицький селянин Юшко не захотів цього робити, а маковицький урядник Адам Ласковський, до якого звернулися про вчинення справедливості, визначив два тижні на розгляд справи. Коли у визначений час Шмойло приїхав до нього, то Г. Колмовський не дозволив уряднику це зробити. Шкоду Шмойло оцінив у 150 золотих. Під час дебатів А. Фірлей сказав неправду, ствердивши, що Ковель не має магдебурзького права¹⁷³. У лютому 1607 р. возний Войтех Висоцький звітував про доставку п'яти позовів А. Фірлею, які стосувалися старих невіршених справ (затоплення ґрунтів, покошення сіножатей, вирубку дерев)¹⁷⁴. Того ж дня в суді розглядали ще три справи про вирубку дерев у маковицькому запусті, про Сосновий острів та скошення у липні 1601 р. маковицької сіножаті, і всі вони закінчилися передачею їх на розгляд Люблінського трибуналу¹⁷⁵.

Не все гаразд було у стосунках нашого героя з володимирським гродським суддею Дем'яном Павловичем. 12 червня 1598 р., на засіданні земського суду, Г. Колмовський звинуватив його у зґвалтуванні його підданої з Литовижа Олени Матвіївни Миськової, однак відповідач заявив, що це справа не земського, а гродського суду, з чим судді погодилися і звільнили його від позову¹⁷⁶. Через чотири дні вже Д. Павлович оскаржував Г. Колмовського у нападі в серпні 1597 р. його слуг і бояр на запуст у селі Заболотці і вивезенні до Литовижа 300 возів дерева. Збитки оцінив у тисячу кіп грошів литовських¹⁷⁷. На наступний день Д. Павлович звинуватив Г. Колмовського в аналогічному наїзді і вивезенні 200 возів дерев у жовтні 1597 р., шкода від чого склала 500 кіп грошів литовських¹⁷⁸. У відповідь, того ж дня розглядалася скарга Г. Колмовського на Д. Павловича, слуги якого, Шумський і Розновський, 4 грудня 1597 р. перестріли на добровільній дорозі підданих позивача, Миска Какимарку і Юнка Кравця, які у своїх потребах їздили до Заболотець, побили та пограбували їх. Від сильного побиття і ран Юнко Кравець помер у січні, а Миско Какимарка – у квітні наступного року¹⁷⁹. У жовтні 1598 р. на засіданні Володимирського земського суду розглядалася скарга Д. Павловича щодо вчинення справедливості заболоцьким його підданим, яким було потоптано збіжжя. Г. Колмовський мав скласти присягу, що непричетний до цього, але його адвокат, Андрій Ліневський, подав лист від позваного про його хворобу, тому виконання присяги було відкладено¹⁸⁰. Того ж дня Д. Павлович обстоював свого підданого Лобка, якому слуги Г. Колмовського забрали сіно. Відповідач твердив про свою непричетність до цього і виявив готовність присягнути, але через хворобу присягу відклали¹⁸¹. Також цього дня аналогічно закінчилися ще п'ять справ про збитки конкретних підданих Д. Павловича¹⁸². У лютому 1599 р. гродський суддя нагадував про виконання обіцяних присяг, але Г. Колмовський відмовився присягати і апелював до Трибуналу, що йому було дозволено¹⁸³. У липні 1599 р. Г. Колмовський скаржився, що Д. Павлович впродовж низки років порушував границю між належними йому селами Заболотці та Ракулин з Литовижем, а також виорював поля, косив сіножаті, вирубував гаї¹⁸⁴. У червні 1602 р. Г. Колмовський і Д. Павлович зробили спробу порозумітися без винесення справ на розгляд суддів¹⁸⁵, але подальші події показали, що це їм не вдалося. 25 жовтня 1603 р. у Володимирському земському суді постали Г. Колмовський і Д. Павлович, заявивши, що на це судові засідання припав термін розгляду справ з обох сторін. Г. Колмовський обороняв побитих литовизьких підданих Івана Гребінку та його дружину Масю, а Д. Павлович оскаржував вирубування запусту і побиття урядника і підданих. Однак обидві сторони, в надії полюбовно вирішити справу, відклали їх розгляд до наступних років¹⁸⁶.

¹⁷³ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 16, арк. 417–419.

¹⁷⁴ Там само, спр. 17, арк. 152–152 зв.

¹⁷⁵ Там само, арк. 167–173.

¹⁷⁶ Там само, спр. 10, арк. 314 зв.–315.

¹⁷⁷ Там само, арк. 458 зв.–461 зв.

¹⁷⁸ Там само, арк. 471 зв.–472 зв.

¹⁷⁹ Там само, арк. 472 зв.–474; ф. 28, оп. 1, спр. 31, арк. 156.

¹⁸⁰ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 82–82 зв.

¹⁸¹ Там само, арк. 83–83 зв.

¹⁸² Там само, арк. 84–84 зв., 85–85 зв., 86–86 зв., 87–87 зв., 88–88 зв.

¹⁸³ Там само, арк. 517–518 зв.

¹⁸⁴ Там само, спр. 12, арк. 214–214 зв.

¹⁸⁵ Там само, спр. 14, арк. 436 зв.–437.

¹⁸⁶ Там само, спр. 15, арк. 124 зв.–125.

Практично рівно через рік, 23 жовтня 1604 р., у суді розглядали майже десяток справ проти Г. Колмовського. Мова йшла про неодноразове свідоме витоптування посівів у селі Заболотці під час полювання, вирубування підданими з села Грибовиця дерев у заболотському запусті, обстоювання кривд конкретних підданих тощо¹⁸⁷. Через два дні вже Г. Колмовський доводив справедливість своєму литовизькому підданому Івану Гребінці та його дружині Масі. Вони 30 березня 1602 р. в урочищі Калинове озерце несли мох для комяг, а заболоцький урядник Андрій Каменський, з намови Д. Павловича, разом із слугами їх побили, поранили та забрали в них одягу. Адвокат відповідача, Андрій Дахнович, заявив, що Д. Павлович не повинен відповідати на цей позов, бо не зазначили у позові орендаря Мартина Жулинського. Адвокат позивача Дем'ян Свиридовський зауважив, що М. Жулинського не обов'язково було брати до уваги, оскільки справа стосується побиття та поранення, і що ця справа вже давно розпочата. Суд підтримав таку трактовку, але А. Дахнович зауважив, що в позові є слова “кгвалтечи и взрушаючи покой посполитый, которые сут слова криминальные”, тобто ця справа є компетенцією гродського суду. Судді прийняли рішення, що позов складено некоректно і звільнили відповідача від позову, а Г. Колмовський апелював до Трибуналу, що йому дозволили¹⁸⁸. Також 25 жовтня 1604 р. Г. Колмовський оскаржував М. Жулинського, доводячи справедливість своєму підданому, війтові села Осмиловичі Івану Хрущу. М. Жулинський, з намови Д. Павловича, 17 червня 1604 р. напав на добровільній дорозі з Ждзар до Литовижа на війта, який віз дерев'яні колоди на будову. Його побили і поранили. Відповідач заявив, що спіймав Хруща на якійсь шкоді і готовий на цьому присягнути, але Г. Колмовський виступив проти і апелював до Трибуналу, що йому дозволили¹⁸⁹. Наступна справа розглядалася того ж дня і стосувалася побиття М. Жулинським, з намови Д. Павловича, підданого з Грибовиці Занка Губи на тій же дорозі. Результат був аналогічним до попереднього¹⁹⁰. Ще у восьми позовах йшлося про збитки окремих підданих Г. Колмовського, які здебільшого стосувалися нищення врожаю¹⁹¹.

Важко назвати приятельськими стосунки, які склалися у Г. Колмовського з Болобанами Осекровськими. 18 січня 1578 р. Г. Колмовський у Володимирському земському суді заявив, що позвав до суду Мануйла та Івана Васильовичів Болобанів Осекровських через невиконання листа-запису їхнім батьком Василем і дядьком Іваном Гринковичем, але поки що сторони “вступати у право” не будуть, а спробують полюбовно вирішити проблему¹⁹². 9 грудня 1578 р. возний Хацко Чуват Туличовський відніс позов до села Осекрова по Мануйла та Івана Болобанів (суть справи не вказана)¹⁹³. Того ж дня є запис про виїзд на розмежування сіл Маковичі, які належали Г. Колмовському та Свинарина, що був у власності Михайлової Дзялинської. Мануйло та Іван свідчили на користь Дзялинської, з чого був незадоволений Г. Колмовський, дорікаючи їм, що вони недобре себе повели¹⁹⁴. У січні 1582 р. Г. Колмовський протестував проти того, що Мануйло та Іван подали позов по його маму до села Нового Двора, яке є його власністю, а мати там просто проживає¹⁹⁵. У травні 1598 р. Мануйло скаржився за наїзд слуг Г. Колмовського на Осекрів та поорання ґрунтів, забрання збіжжя, а заодно пригадав про грабіжницький напад на село у серпні 1593 р.¹⁹⁶ У жовтні 1598 р. розглядали справу про напад Г. Колмовського з озброєними слугами у червні на Осекрів, вирубку 100 бортних дерев, 500 дерев “на збудоване згожого”, 2 000 дерев “на кроквы и оглобли годного” та 120 тесаних колод. Це все відвезли до Макович, а шкода склала 2 000 золотих. Г. Колмовський заявив, що ця справа підсудна підкоморському суду, бо “тычет кривды кгрунтовое”, а адвокат Абрам Ліневський ствердив, що ґрунт, названий у позові “врочищем”, є власністю Г. Колмовського, і готовий довести це граничними листами. Також Г. Колмовський стверджував, що непричетний до вивезення тесаних колод, і висловив готовність скласти присягу щодо цього. У питанні належності ґрунту суд відіслав сторони до підкоморського суду, а щодо тесаних колод і присяги, то Мануйло запротестував і просив дозволити апеляцію до Трибуналу, що йому дозволили¹⁹⁷.

¹⁸⁷ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 496 зв.–499, 499–501, 501–503, 528–532, 551–552 зв., 552 зв.–554, 554–555 зв., 615 зв.–618, 618–621, 640 зв.–641 зв.

¹⁸⁸ Там само, арк. 663–666.

¹⁸⁹ Там само, арк. 675–677.

¹⁹⁰ Там само, арк. 677–678.

¹⁹¹ Там само, арк. 723–724, 724–725, 725–726 зв., 726 зв.–728, 728–729 зв., 729 зв.–730 зв., 731–732, 732–733.

¹⁹² Там само, спр. 4, арк. 91 зв.–92.

¹⁹³ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 11, арк. 275 зв.–276.

¹⁹⁴ Там само, арк. 276–276 зв.

¹⁹⁵ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 6, арк. 24 зв.–25.

¹⁹⁶ Там само, спр. 10, арк. 215 зв., 470–470 зв., 474–475.

¹⁹⁷ Там само, спр. 11, арк. 277 зв.–279.

У жовтні 1597 р. Мануйло з підданими напав на Маковичі, де побили селянина Ювтоха, який невдовзі помер¹⁹⁸. У лютому 1599 р. розглядалася справа про напад Мануйла з підданими у 1598 р. на містечко Серкизів. Побили і поранили боярина Семена Поповича, у корчмі понищили піч, порозганяли людей і безоплатно пили пиво і горілку. Мануйло заявив, що “позов ущипливе есть написаний” і суд звільнив його від нього¹⁹⁹. Справа мала продовження 29 жовтня 1599 р. На попередньому засіданні (коли воно відбулося невідомо) було прийнято рішення, що Семен Попович і Мануйло складуть присяги, і тепер вони мали би це зробити. Адвокат Мануйла Ян Заблоцький повідомив, що його підопічний хворий, тому не може присягати і не може заслухати присяги боярина. На це адвокат Г. Колмовського заявив, що для слухання присяги Семена присутність Мануйла не обов’язкова, бо присягу може заслухати адвокат. Ян Заблоцький наполягав на тому, щоб присягу слухав сам Мануйло, бо це б дало можливість приятельського вирішення справи, але суд не підтримав цього, і тоді він апелював до Трибуналу, що було дозволено²⁰⁰. У липні 1599 р. Г. Колмовський скаржився на Мануйла та його сина Федора, які перестріли колмівського боярина Миска, що їхав до Локач для ремонту трьох півгаків, побили, забрали речі та 10 кіп грошів литовських, які він віз маковецькому уряднику від Г. Колмовського²⁰¹. Справу розглядали в жовтні того ж року. Суд дав можливість Мануйлу очиститися від звинувачень присягою, але адвокат Я. Заблоцький подав лист від свого підопічного, в якому той повідомляв, що не може цього зробити через хворобу і не проти вирішити питання полюбовно, проти чого виступив Г. Колмовський. Тоді Я. Заблоцький апелював до Трибуналу, що було дозволено²⁰². Ще одна справа між сторонами виникла через боярина Левка Поповича, який 7 лютого 1599 р. віз із Макович до Володимира продукти (мед, масло, сир) і гроші (40 золотих) для Г. Колмовського. Його перестрів на дорозі Мануйло, побив і відібрав гроші та продукти. Сам Мануйло на судовому засіданні заявив, що боярина не бив, нічого не забирав і готовий на цьому присягнути. Готовність присягнути висловив і боярин. Судді погодилися з цим²⁰³. Справа мала продовження 29 жовтня 1599 р., коли Левко Попович прийшов на засідання суду, щоб скласти присягу, а Ян Заблоцький пішов по протореному шляху – заявив, що Мануйло хворий, не може присягати і не може заслухати присягу боярина. Справу знову передали до Трибуналу²⁰⁴.

30 січня 1602 р. розглядалися три справи. Дві – проти Г. Колмовського, який мав присягнути, що у 1598 р. не брав тесаних колод і не посилав підданих чинити шкоди та забирати збіжжя. Одна справа проти Мануйла, який мав скласти присягу, що не руйнував граничних копців у 1600 р. На суд Г. Колмовський не прийшов через хворобу і тому не міг присягати, а Мануйло висловив готовність присягати, але через відсутність нашого героя його звільнили від позову²⁰⁵. 6 лютого 1602 р. адвокати Г. Колмовського Матей Ланевський і Фронц Маковецький з одного боку, а Мануйло з сином Миколою – з іншого заявили, що на цю сесію земського суду припав розгляд справи в обороні прав підданих Г. Колмовського за липень 1601 р., а Болобани мали присягати, але вирішили відкласти справу до наступних років у надії порозумітися²⁰⁶. Наступного дня слухали справу про напад підданих Г. Колмовського 12 і 13 жовтня 1599 р. на запуст в селі Осекрові на чолі з урядником з Макович Іваном Лядвичем і тивуном Жданом, які вирубали близько 2 200 дерев, що завдало збитків на 3 000 золотих, а також побили самого Мануйла, який прийшов з’ясовувати, що робиться. Г. Колмовський на суд не прийшов²⁰⁷. У липні 1602 р. сини Мануйла Миколай і Федір повідомили про смерть батька і бажання мирно вирішити справу та готовність присягнути в невинності батька²⁰⁸. Більшого замирення не вийшло, бо у вересні 1603 р. Г. Колмовський скаржився на Миколою і Федора Болобанів за розкопування граничних копців між Маковичами і Осекровом та про “гвалтовное выдартье пчол в бору его моковицком”²⁰⁹. У жовтні 1603 р. обидві сторони вчергове вирішили з допомогою приятелів зібратися 2 грудня і полюбовно уладити межові спори між Маковичами та Осекровом²¹⁰, однак не

¹⁹⁸ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 561–561 зв.

¹⁹⁹ Там само, арк. 571 зв.–572.

²⁰⁰ Там само, спр. 12, арк. 365–366.

²⁰¹ Там само, арк. 128–128 зв.

²⁰² Там само, арк. 367 зв.–368 зв.

²⁰³ Там само, арк. 207 зв.–208 зв.

²⁰⁴ Там само, арк. 368 зв.–370.

²⁰⁵ Там само, спр. 14, арк. 52 зв.–53.

²⁰⁶ Там само, арк. 193 зв.–194.

²⁰⁷ Там само, арк. 216–217 зв.

²⁰⁸ Там само, арк. 468–468 зв.

²⁰⁹ Там само, спр. 15, арк. 113 зв.–114; ф. 28, оп. 1, спр. 36, арк. 162 зв.–163.

²¹⁰ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 161–161 зв.

встигли цього зробити, і 5 лютого 1604 р. знову переклали термін вирішення справи²¹¹. Подальші події показали, що і цього разу спроба виявилася невдалою. 30 жовтня 1604 р. у суді слухалася справа з 1598 р. про побиття і поранення серкизівського боярина Семена Поповича. Трибунальський декрет від 10 травня 1600 р. зобов'язав Мануйла Болобана скласти присягу щодо невинуватості, але він помер, а Семен Попович свою присягу на ранах виконав і Болобани виявили готовність “навезку хлопскую отдати”. Однак на це не погодився Г. Колмовський, заявивши, що батько Семена був попом, а отже йому як поповичу за Статутом належить нав'язка як шляхтичу. Суд підтримав Г. Колмовського, а Болобани апелювали до Трибуналу, що було дозволено²¹². Цього ж дня слухалася справа з лютого 1599 р. про побиття Левка Поповича, який у присутності возного Ісаї Долмацького склав присягу на своїх ранах. Дальший сценарій був аналогічний попередньому. Микола і Федір погоджувалися платити нав'язку як простому чоловікові, а Г. Колмовський доводив, що він син попа, з чим погодився суд, а відповідачі апелювали до Трибуналу²¹³. Того ж дня розглядалися ще справи про руйнування братами Болобанами 15 вересня 1603 р. граничних копців між Маковичами і Осекровом і про “видертя” бджіл. Брати заперечували свою вину, а суд запропонував скласти присягу, однак Г. Колмовський звільнив їх від цього²¹⁴. Також того ж дня слухалася справа про наїзд 25 травня 1602 р. і пограбування підданих Г. Колмовського з Волиці та Лежехова²¹⁵. 30 жовтня 1604 р. розглядалася справа боярина Миска, побитого і пограбованого у липні 1599 р. Миско склав присягу і Г. Колмовський вимагав, аби йому було сплачено нав'язку згідно зі Статутом як путному боярину, з чим не погоджувалися брати. Суд підтримав Г. Колмовського і зобов'язав братів заплатити штраф три рублі грошів литовських, а відповідачі апелювали до Трибуналу, що суд дозволив²¹⁶.

Традицію Болобанів підхопив Павло Богушевич, який тримав у заставі Осекрів²¹⁷. У червні 1606 р. Г. Колмовський подав сім позовів проти П. Богушевича, звинувачуючи його у витоптанні збіжжя, вирубці дерев, побитті підданих, а П. Богушевич виставив два позови – про вирубку дерев і захоплення хортів. Однак в останній момент обидві сторони вирішили спробувати владнати справи. Вочевидь, не домовилися, бо у жовтні того ж року їх чекали вісім справ. 23 жовтня слухалася справа про наїзд Б. Богушевича з 1 до 20 жовтня 1606 р. на маковецькі ґрунти та діброву, звідки вивезли 50 возів дерева, а збитки склали 200 кіп грошів литовських. П. Богушевич на суд не прийшов²¹⁸. Інша справа стосувалася нападу 6 жовтня 1605 р. підданих П. Богушевича на село Лежехів та побиття і пограбування Прокопа та Івана Кваші. Відповідача на суді також не було²¹⁹. Ще одна справа стосувалася зумисного витоптування посівів у Маковичах під час полювання у травні 1605 р.²²⁰ Того ж дня слухалися ще дві справи: про наїзд на маковецьких підданих Кирила, Шуйка та Хілкового на добровільній дорозі 17 жовтня 1605 р., побитті та пограбуванні їх та напад на дім Труша і його дружини Маруші 24 травня 1605 р., де їх також побили і пограбували²²¹. Наступного дня, 24 жовтня 1606 р., Г. Колмовський обстоював своїх підданих Івана Свічича та Степана Тихоновича, які 12 липня 1605 р. зазнали нападу з побиттям і пограбуванням²²².

Натомість 30 жовтня 1606 р. в атаку пішов П. Богушевич. Суд слухав звинувачення щодо Г. Колмовського у багаторазовому насиланні слуг на осекровські запуси і вивезенні 300 возів дерев, шкода від чого склала 500 золотих. Адвокат Г. Колмовського Андрій Куюлек Понятовський заявив, що його підзахисний не повинен відповідати на цей позов, оскільки П. Богушевич не є власником, а лише тримає село в заставі. Адвокат П. Богушевича Іван Грузевич зазначив, що позивач як посесор може позивати про свою просту кривду і суд його підтримав, а Г. Колмовський апелював до Трибуналу, що йому дозволили²²³. Того ж дня розглядали справу про напад 10 жовтня 1605 р. слуг Г. Колмовського на двір в Осекрові і забрання мисливських хортів, збитки від чого оцінено у 100 золотих. Адвокат

²¹¹ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 482–483 зв.

²¹² Там само, арк. 793–794 зв.

²¹³ Там само, арк. 794 зв.–796 зв.

²¹⁴ Там само, арк. 796 зв.–797, 797 зв.–798 зв.

²¹⁵ Там само, арк. 798 зв.–799.

²¹⁶ Там само, арк. 802 зв.–806.

²¹⁷ Там само, спр. 16, арк. 179–180.

²¹⁸ Там само, арк. 295–295 зв.

²¹⁹ Там само, арк. 313 зв.–314 зв.

²²⁰ Там само, арк. 321–322.

²²¹ Там само, арк. 322–322 зв., 323–324.

²²² Там само, арк. 352 зв.–353 зв.

²²³ Там само, арк. 520 зв.–523.

відповідача А. Понятовський спробував “збити” позов, зазначивши, що коли в позові звинувачено мисливців, то їх і слід викликати до суду, до того ж ціни на собак не відповідають статутовим. Однак судді не підтримали ці аргументи і Г. Колмовський, щоб затягнути справу, був змушений апелювати до Трибуналу²²⁴. Видно, всі ці судові баталії втомили обидві сторони, і вони у лютому 1607 р. та у лютому 1608 р. двічі відкладали судові слухання в надії порозумітися²²⁵.

Як бачимо, володіння маєтками було не лише задоволенням, а й клопотом, бо часто знаходились охочі до них. Крім того, нелегко було утримати на місцях підданих, а без них не такими цікавими ставали і самі маєтки. Процес з відходом і приходом підданих був рухом двостороннім. З тих матеріалів, що вдалося опрацювати складається враження, що Г. Колмовський був людиною жорсткою і тому спостерігаємо більше відходів і лише один прихід. У червні 1577 р. Іван Холоневський у Луцькому гроді зробив заяву, що з його села Цевів до села Г. Колмовського Зборишів втік Потап Кунашович з жінкою Хинкою, двома дочками Палажкою і Овдогією та усім майном (три воли, корова з телям, дві телиці, троє овець, свірена, одинадцятро гусей та чотири свині). На третій день після втечі позивач знайшов їх у Зборишіві, поїхав до Г. Колмовського, якого не застав, а дружина Марія відмовилася видати втікачів²²⁶. У лютому 1583 р. Г. Колмовський двома позовами оскаржував кременецького земського суддю Антонія Яловицького та брацлавського каштеляна Олександра Семашка, до маєтків яких втекли його новодворські піддані (скільки саме – не сказано)²²⁷. У червні 1591 р. до містечка Голятина (власник князь Роман Сангушко) втекли двоє підданих з села Колмова²²⁸. Про це у серпні 1593 р. згадує Г. Колмовський, але називає лише Лаврина Сокирського з жінкою та двома синами – Грицьком і Євхимом²²⁹. Возний Томаш Тупичовський у березні та квітні 1594 р. відніс позови за скаргою Г. Колмовського про втечу підданих до міст Базалії та Любартова (власник князь Василь-Костянтин Острозький)²³⁰. У 1589 р. до міста Киселин (власник князь Роман Сангушко, посесором на той час був Ян Світицький, а орендарем – Ян Гроховський) втік підданий з Нового Двора мельник Харко Запартченя з жінкою, дітьми та майном²³¹. Возний Фронц Бромірський у жовтні 1595 р. привіз два позови до Голятина у справі втеч підданих Г. Колмовського (не вказано звідки і скільки)²³². Возний Лаврин Чернацький у серпні 1596 р. відніс позови до сіл Павловичі та Свиноярин (власниця княгиня Федора Сангушківна) у справі втеч підданих (не сказано скільки і звідки) Г. Колмовського²³³. Слуга підкомориної коронної Галжбети Сенявської Фрідріх Жегота скаржився у жовтні 1604 р. на затримання, побиття і ув’язнення в Литовижі підданих своєї господині Петра Вонсовського та Григорія Заблоцького. На це Г. Колмовський заявив, що Вонсовський – це його підданий Петро Іванович, який втік і невідомо де жив кілька років. Він неодноразово вночі приходив до його маєтків, викочуючи підданих, і 25 жовтня його спіймали “на гарячому”. Робив він це з якимось Карпом, якого Ф. Жегота назвав Г. Заблоцьким, і вони зуміли сприяти втечам кількох десятків литовизьких підданих. Затриманих відправили до Володимирського гроду²³⁴. Про рівень небажання бути у підданстві Г. Колмовського свідчить справа з Іваном Обиходовичем, який втік до Поволочі, але наш герой зумів добитися його повернення. Возний Омелян Минковський засвідчив у Луцькому гроді, що 3 жовтня 1600 р. селянин “се сам ножем пребил, в тот час кгда его выдавано, мовечи: «волю умерети, нижли в неволи быт у пана Колмовского»”²³⁵.

Маємо також непоодинокі нарікання на Г. Колмовського. Княгиня Марія Хрінницька (першим шлюбом за Дмитром Буремським) скаржилася на свого зятя, Г. Колмовського, що вона під час татарського нападу в жовтні 1575 р. передала йому замок і місто Буремель, а він вивіз із замку озброєння, і коли татари підійшли до Буремля, то взагалі залишив замок напризволяще. Вихваляючи можливості замку, вона твердила, що замок з незапам’ятних часів служив місцем оборони не лише для родини, а й для сусідів, і міг витримати напад навіть самого хана. Татари спалили в ньому замок

²²⁴ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 16, арк. 523–534 зв.

²²⁵ Там само, спр. 17, арк. 151–151 зв., спр. 18, арк. 169–169 зв.

²²⁶ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 17, арк. 395 зв.

²²⁷ Там само, спр. 460, арк. 224–225 зв.

²²⁸ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 24, арк. 578 зв.–579 зв.

²²⁹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 41, арк. 457 зв.

²³⁰ Там само, ф. 21 (Кременецький гродський суд), оп. 1, спр. 27, арк. 87–87 зв.

²³¹ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 27, арк. 286–286 зв., 459–459 зв.

²³² Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 48, арк. 460 зв.–461.

²³³ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 29, арк. 325 зв.–326.

²³⁴ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 761–762 зв.

²³⁵ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 61, арк. 113.

і церкву, а багато людей, не маючи де сховатися, потрапили в полон²³⁶. У березні 1579 р. Іван Холоневський через возного Гната Покощовського питав у нашого героя, чи чинив він йому “відповід” – тобто чи погрожував, але отримав негативну відповідь²³⁷. Свинарський священник Малофій у вересні 1581 р. заявив, що Г. Колмовський уклав з ним приятельську угоду і обіцяв повернути пограбоване у нього майно, але не дотримав слова і частину майна затримав у себе²³⁸. У червні 1585 р. Лукаш та Іван Поповичі з Межиріччя скаржилися на служебника Г. Колмовського Матуша Ланевського і війта м. Серкизів за пограбування коней, одержі та грошей²³⁹. Возний Ісакій Долмацький свідчив у лютому 1594 р., що Г. Колмовський під час судових років ходив з короткою рушницею, а слуги з півгаками і короткими рушницями, стріляли під замком, “таже и по мeste ходил, стреляючи под час суженя роков”²⁴⁰. Вікторин Тиборовський з дружиною Ганною скаржився, що 18 серпня 1597 р. за його відсутності Г. Колмовський з слугами прийшли до його будинку в Литовижі, який він тримав від Софії Ходкевичівни, силою витягли на вулицю вагітну дружину, і урядник у присутності Г. Колмовського побив її²⁴¹. Василь Жоравницький оскаржував Г. Колмовського за побиття в його селі Колодежному корчмаря Криштофа та взятті у нього 20 кіп грошів литовських²⁴². У лютому 1604 р. на Г. Колмовського, за пограбування його будинку у Литовижі, забране жито і коня скаржився священник церкви Св. Михайла з Сокаля Ісайя²⁴³. Кременецький підкоморій Адам Боговитин Козерадський нарікав у січні 1608 р. на Г. Колмовського за неповернення коня²⁴⁴.

У червні 1594 р. Матей Бердовський і його дружина Анна Сокорівна та Яким Обухович, служебники троцького каштеляна Олександра Пронського скаржилися на Г. Колмовського, який у листопаді 1591 р. звинуватив їх у нешляхетстві, і вони змушені були судитися з ним, включно з Трибуналом, що дорого їм обійшлося і безчестило їх. Збитки вони оцінили у 500 кіп грошів литовських. Суд зваживши, що Матей Бердовський з дружиною в Трибуналі обстоювали свою шляхетність, але нічого не вказували про шкоди, увільнив Г. Колмовського від їх оплати. Поводова сторона апелювала до Трибуналу, що їм дозволили²⁴⁵. Того ж дня в земському суді розглядали ще одну справу. Анна Сокорівна у першому шлюбі з Федором Обуховичем мала дочку Настю, яку Г. Колмовський оголосив своєю збіглою служницею. Ще у 1588 р. Анна Сокорівна, ставши вдовою по Федору Обуховичу, віддала Настю на виховання до Настасі Хом’яківни, жінки Семена Круневича. Коли Анна Сокорівна вийшла заміж за Матея Бердовського, то з чоловіком поїхала на його батьківщину – в Лідський повіт Великого князівства Литовського. А в цей час Г. Колмовський, будучи в домі С. Круневича, побачив ту дочку, яка йому дуже сподобалася. Він оголосив, що вона була з його села Нового Двора і служила його мамі, а вкравши якісь речі втекла до С. Круневича, якого він у листопаді 1591 р. позивав до суду. На суді С. Круневич заявив, що це неправда, бо Настя вже 12 років служить його дружині і є шляхтянкою. Г. Колмовський з цим не погодився і зголосився присягнути, зробив це, і суд передав бідну Настю йому. По дорозі додому він відразу згвалтував її і привіз до Колмова, де утримував. Коли Анна Сокорівна повернулася з Литви, то відразу почала позивати Г. Колмовського до суду, але він не приходив. Коли ж нарешті прибув до гроду, то заявив, що дівчина віддана йому за декретом гроду і що він передав її родичам (стриям), які видали її заміж²⁴⁶. Г. Колмовський зумів якось домовитися з М. Бердовським, Анною Сокорівною та Настею, бо у вересні 1595 р. вони у Луцькому гроді заявили, що Настя не була силою утримувана і звільняють Г. Колмовського від усіх судових процесів, які вели з ним, а він заявив, що не має ніяких претензій до них, зокрема і до чоловіка Насті свого підданого Сидора Левковича²⁴⁷. У березні 1593 р. возний Іван Жуковецький свідчив у Луцькому гроді, що по смерті Тимоша Полубенка і його дружини, які

²³⁶ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 15, арк. 435–435 зв.

²³⁷ Старченко, *Стратегії та ритуали конфлікту*, 138.

²³⁸ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 25, арк. 66 зв.–67.

²³⁹ *Українське повсякдення ранньомодерної доби: збірник документів*, вип. 1, *Волинь XVI ст.*, наук. ред. Ірина Ворончук (Київ: Фенікс, 2014), 402–404.

²⁴⁰ ЦДІА України у Києві, ф. 28, оп. 1, спр. 27 арк. 148 зв.–149.

²⁴¹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 12, арк. 165 зв.–167 зв.

²⁴² Там само, спр. 460, арк. 605 зв.–606 зв.

²⁴³ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 36, арк. 52 зв.–53.

²⁴⁴ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 17, арк. 170–170 зв.

²⁴⁵ *Українське повсякдення ранньомодерної доби*, 1: 521–524.

²⁴⁶ Там само, 524–526.

²⁴⁷ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 48, арк. 209–209 зв. Див. також: Наталя Старченко, “Справи про згвалтування в шляхетському середовищі Волині (остання третина XVI ст.), *Соціум. Альманах соціальної історії* 11–12 (2015): 115–119.

займались жебрацтвом, їхня маленька дочка, яка ледве говорить (тобто могла мати 2–3 роки) разом з бабцею живе у “дворці” Г. Колмовського²⁴⁸. Про те, що було в подальшому з цією дитиною, відомостей виявити не вдалося.

Вище йшла мова про те, що у 1572 р. у бійці з братами Хрінницькими загинув брат Г. Колмовського Петро. З допомогою приятелів сторони порозумілися, але Іван Хрінницький, який залишився неушкодженим, мав з слугою Чаплинським рік відсидіти в ув’язненні на замку, однак через пів року Г. Колмовський звільнив їх²⁴⁹. У травні 1577 р. Г. Колмовський з Яном Мнішковським прийшли до Володимирського земського суду і заявили, що впросили Василя Холоневського, урядника Михайла Мишки Варковського, відпустити на поруки Флоріяна Кендиревського, який побив Василя та Івана Холоневських і Богуша Липневського, обіцяючи, що він не чіпатиме їх і що за першою вимогою М. Мишки Варковського доставлять Флоріяна до Луцького гроду²⁵⁰.

Окрема сторінка в біографії нашого героя – перебування на уряді луцького війта²⁵¹. Адам Боговитин Козерадський, який тримав у заставі луцьке війтівство, у серпні 1592 р. позичив разом з дружиною у Г. Колмовського 4 000 золотих, перезаставивши йому війтівство на один рік – до Св. Покрови 1593 р.²⁵² Незважаючи на нагадування про наближення терміну викупу він цього не зробив²⁵³, і війтівство залишалося у руках Г. Колмовського до 1596 р. Період його урядування вирізнявся значними перевищеннями владних повноважень. Уже у вересні 1592 р. возний Матис Славогурський в інтересах пінських міщан і купців ходив до Г. Колмовського питати, чому одного з пінських міщан війт тримає в ув’язненні на ланцюгу, і з якої причини бере з них незвичне мито²⁵⁴. У жовтні 1592 та в лютому 1593 р. король звертався до нього в обороні луцьких міщан і з вимогою не зловживати при судочинстві та збиранні поборів²⁵⁵. Федір Болобан у лютому 1593 р. скаржився на слугу війта Тишовецького, який під час роботи рочків перестрів в околиному замку його слугу Станіслава Мирона і тяжко поранив: завдав удару в голову, відтявши ліве вухо, поранив ліву руку і розтяв ліве плече, що підтвердив возний Матис Славогурський²⁵⁶. Возний Фронц Бромірський у липні 1593 р. возив позов війту через оскарження його міщанами у грабежах²⁵⁷. Службник князя Юхима Корецького Миколай Лисовицький скаржився на Г. Колмовського, який у вересні 1593 р. з кількома десятками осіб напав на дім міщанки Перетяткової, де він зупинився і жив два тижні в очікуванні свого патрона. Його обізвали, побили і пограбували, забравши шкатулку князя, в якій було 300 червоних золотих, його власних 30 золотих, а також зброю і одягу²⁵⁸.

Траплялося, що діставалося і служебникам Г. Колмовського. Так, у листопаді 1593 р. служебника війта Лукаша Мацевича послали до яровицького урядника Поплавського забрати борг кількох селян, але натомість його побили і пограбували²⁵⁹. У листопаді 1593 р. Г. Колмовський через адвоката Миколая Чарноцького заявив у Луцькому гроді, що міщани надокучають своїми скаргами, а А. Боговитин Козерадський, від якого він тримає війтівство, згідно з домовленістю мав би його захищати у судах, однак цього не робить. Уповноважений від А. Боговитина Кіндрат Хорошко відповів, що захищати має лише в межах інвентаря, а ці випадки там не прописані²⁶⁰. Золотар Бальцер Берлінський 10 березня 1594 р. готовий був присягнути, що дав війтові золоті речі вартістю п’ять кіп грошів литовських не в подарунок, а за оренду горілки, але Г. Колмовський не прийшов заслухати присягу²⁶¹. Возний Матис Славогурський свідчив, що 17 березня 1594 р. відніс позов війтові у скарзі луцького кустоша, каноніка і плебана Андрія Луневського у справі захисту двох його підданих у

²⁴⁸ Українське повсякдення ранньомодерної доби, 1: 506.

²⁴⁹ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 14, арк. 160 зв.–161.

²⁵⁰ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 17, арк. 316–316 зв., 394.

²⁵¹ Андрій Заяць, “Луцькі війти у XVI – першій половині XVII ст., *Вісник Львівського університету. Серія історична* 51 (2015): 213–215.

²⁵² ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 41, арк. 158 зв. – 160 зв., 189 – 193; спр. 42, арк. 322 – 323 зв.

²⁵³ Там само, спр. 44, арк. 398 зв.

²⁵⁴ Там само, спр. 42, арк. 403 зв.–404.

²⁵⁵ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 9, арк. 439 зв.; ф. 25, оп. 1, спр. 43, арк. 108. Міщани писали королю “о чинене безправья в справах ихъ судовыхъ местскихъ и о бране доходоу зъ суда на врьдъ ихъ приходячихъ, и о бране мыта незвычайного въ ярмарокъ отъ нихъ самихъ и отъ гостей приездныхъ”.

²⁵⁶ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 43, арк.–151 зв.

²⁵⁷ Там само, спр. 44, арк. 24.

²⁵⁸ Там само, арк. 323 зв.–324 зв.

²⁵⁹ Там само, арк. 641 зв.–642.

²⁶⁰ Там само, арк. 664–664 зв., 677 зв.; спр. 45, арк. 69, 403 зв., 727–727 зв.

²⁶¹ Там само, спр. 45, арк. 299.

яких слуги війта незаконно взяли мито²⁶². У квітні 1594 р. міщани скаржилися на кривосуддя війта та вигадані штрафи і оплати²⁶³. У червні 1594 р. бурмистр і райці скаржилися на Г. Колмовського за те, що, незважаючи на заручний лист короля, наслав своїх слуг Ігната, Мартина, Павла Кривоноса, Пархома Бузяку та інших на дім бурмистра Тимоша Кузьмича – побили його дружину і пограбували. Окрім того, міщани звинувачували війта в тому, що він “права, волности наши нарушаючи, sprawy людские не водле права посполитого майдебурского, але водле мысли и уподобания своего отправует и судит. Паметные с пересуды, вины неслухные и неслыханные берет, коледы, ралци якіес с каждого дому по шести грошый, а з особ, хотя которые и в суседех мешкают, по два гроши себе кгвалтовне за грабежами з винами давати примушает”. Далі міщани оповідали, що війт заставляє їх купувати горілку у війтівських будках, а “навет и tych, которые от пороженя своего горелки не пивают, пити примушает”. Дісталось війту і за розбазарювання міського арсеналу – з 800 рушниць залишилося заледве 300, а решта “от него сут выграблены”. Загальні збитки від зловживань війта міщани оцінили у 5 000 золотих, читаємо в скарзі, – “зачым судов гайных, которые ся в месте ведле права майдебурского порядком своим отправуют, отправовати не можемы”²⁶⁴. Того ж 1594 р. Г. Колмовський отримав від короля ще одного заручного листа з вимогою не утискувати міщан²⁶⁵. У липні 1594 р. Г. Колмовський оскаржував бурмистра та райців за неузгоджене з ним посадження до в’язниці Семена Согнейковича²⁶⁶. У 1595 р. міщани знову скаржилися королю на зловживання війта, бо самі не можуть оборонитися “для того, ижъ войта дедичного на тот час в месте нашомъ Луцку нет, толко закупный, который не ведати за якимъ правомъ тое войтовство деръжит”. Король листом від 4 листопада вкотре наказав старості Олександрові Семашку оберігати міщан від війтівської сваволі²⁶⁷.

У березні 1595 р. служебник війта Ігнат Пацевський зібрав для нього 150 золотих з корчем на передмісті “за Глушцем”²⁶⁸. Під час вересневого ярмарку 1595 р. возний М. Славогурський свідчив, що на прохання міщан ходив до ратуші, де зібралася “вся лавица зуполная” і куди прийшов Г. Колмовський. Міщани скаржилися, що в часі ярмарку війт “на ратушъ для судов ярмарочных не зышол, пересудов беручи, з нами водлугъ правъ и привилеевъ [...], месту наданых, не делил, паметные и вины незвычайные и не водлугъ права [...] з них самых так же и гостей берешъ”. Натомість війт заявив, що не зобов’язаний ділитися судовими прибутками, “бо ми то вольно”. Побаришне війт назвав своїм, чисто війтівським прибутком, як це і було раніше, і що це оговорено в інвентарі – “бо тот увесь пожитокъ на мене яко войта приходить, кгдаж его от tychъ, которые были войтами тутошными, на инвентаре маю”²⁶⁹. Свої збитки міщани на цей раз оцінили у 2 000 кіп грошів литовських. У 1595 р. слуга київського каштеляна Івана Чаплича Шпановського Іван Кулекович скаржився на Г. Колмовського за те, що він разом з міщанами обіцяв каштеляну вчинити справедливість щодо міщанина Миска Слизня, звинуваченого у крадіжці тисячі золотих у каштеляна, однак домовленості не дотримав²⁷⁰. У лютому 1595 р. війт нарікав на райців, міського писаря та всіх міщан за напад на будинок його слуги Абрама Ліневського, якому він доручив збирати війтівські прибутки²⁷¹. Луцькі міщани у квітні 1596 р. звинуватили війта в ув’язненні десяти міщан, яких тримав у своєму дворі “одныъ в светлицы великой, других – в коморе, а Демяна Согнейка – в стайни, где кони его стоятъ, ланцухом за шию до стены прикованого”²⁷².

6 вересня 1595 р. міський писар Ярош Суєтич від імені бурмистра, райців і усіх міщан з однієї сторони та Г. Колмовський з іншої задекларували спробу укласти “постановене приятельское”. У документі згадано 46 декретів луцьких гродських та шість декретів трибунальських “о розыски кривды и грабежъ” між міщанами та Г. Колмовським, який твердив, що понад право нічого не робив, тому на Св. Михайла мав скласти щодо цього присягу. До того часу приятелі з обох сторін мали вивчити права обох сторін – “што пану войтови, водлуг права его и давных обычаев, належати будетъ, а чому тежъ, водлугъ права и привилев своих, место не поддегаеть”. Окрім того, міщани свідчили,

²⁶² ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 45, арк. 367–368.

²⁶³ Там само, арк. 514–515.

²⁶⁴ Там само, 26, оп. 1, спр. 9, арк. 453–453 зв.

²⁶⁵ Там само, арк. 439 зв.

²⁶⁶ Там само, арк. 923.

²⁶⁷ Там само, спр. 10, арк. 66 зв.–67; ф. 25, оп. 1, спр. 47, арк. 2/1–2.

²⁶⁸ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 46, арк. 130 зв.

²⁶⁹ Там само, спр. 47, арк. 1/157–159 зв.

²⁷⁰ Там само, спр. 48, арк. 370 зв.

²⁷¹ Там само, арк. 593 зв., 652–652 зв., спр. 46, арк. 101–101 зв.

²⁷² Там само, спр. 49, арк. 209 зв.

що “урядъ войтовский не присяглый и не на звыклом местцу суды отправуеъ. Тогда [...] тые жъ приятеле, углянувши в порядокъ и право их майдеборское, так же розознати мають, если такой уряд войтовский наставити и быти мает, або инший присяглый войт подати будеть повинен”²⁷³.

Укладення цієї угоди затяглося до наступного року. Нарешті 25 травня 1596 р. Г. Колмовський приніс її до гроду для вписання. Посередниками між ним і міською громадою стали луцький підкоморій Ян Харлинський, земський підсудок Іван Хрінницький, Дем’ян і Андрій Гулевичі. В угоді зазначалося: вїйт “жадныхъ вин, паметьныхъ, пересудовъ, крыжового, поклонов, ралец, колодь неслушныхъ и не правныхъ и всего, што ему не належить, абы не брал, одно, што ему бы слушне с права належало”. Оговорювалося, що вїйт має судити згідно з магдебурзьким правом “на мествцу звыкломъ судовомъ” у певні дні, а саме: понеділок, середу, п’ятницю, а “пожитьками на суде гайномъ тым водле права ся делиль с тымъ кому то належити будеть”. Ярмаркові “пересуди” поділялися навпіл – одна половина вїйтові, а друга – райцям, при цьому вїйт, в часі ярмарку, не повинен збирати мита, лише з ташів приїждчих купців, згідно зі стародавнім звичаєм. Побаришне під час ярмарку мало збиратися на користь міста. Вїйт зобов’язався відшкодувати збитки місту в сумі 500 золотих. І міщани, і вїйт мають скасувати всі свої відповідні позови, протестації і декрети, на якій судовій стадії вони б не були. Зі свого боку міщани зобов’язалися купувати горілку лише у вїйтівських корчмах, під зарукою трьох кіп грошів литовських, з яких половина би йшла вїйту, а друга – на ратуш. Міщани отримали право виробляти горілку тільки на весілля і хрестини. Порушник цієї угоди мав сплатити штраф – 200 кіп грошів литовських²⁷⁴. 2 листопада 1596 р. Г. Колмовський видав квит А. Боговитуни у поверненні 4 000 золотих і передав йому вїйтівство.

Не дуже добре жив Г. Колмовський і з володимирськими міщанами, часом він на них скаржився, а часом вони – на нього. У червні 1577 р. Г. Колмовський прислав до Луцького гроду свого служебника Станіслава Єсимонта Варакулинського повідомити, що 30 травня 1577 р. вїйт Михайло Дубницький з озброєними міщанами напали на будинки його підданих на передмісті Засмочню, розібравши їх до основи. Г. Колмовський просив володимирського підстаросту Станслава Граєвського внести скаргу до гродських книг, але отримав відмову і тоді він змушений був звернутися до Луцького гроду²⁷⁵. Золочівський міщанин Василь приїхав (1584) на ярмарок до Володимира і зупинився у домі лентвійта Кирила Васильовича. В ніч на 23 березня на дім напав Януш Горський і Харинський “з ынъшими товариши своїми, а слугами пана Колмовского”²⁷⁶. У жовтні 1603 р. володимирський міщанин Федір Гарнчар скаржився на Г. Колмовського, у дворі якого він зробив для нього піч, а коли прийшов по гроші, то був побитий і поранений, що засвідчив возний. На суд винуватець не прийшов і був оштрафований на 14 гривень на користь суду, а 2 рублі дісталось міщанину²⁷⁷.

Збережені документи дають змогу твердити, що Г. Колмовський проводив активну фінансову діяльність, позичаючи гроші та беручи їх у борг. Возний Ждан Чирський у березні 1578 р. їздив ув’язувати Г. Колмовського у маєток Загорів за борг (суму не вказано) Федора Петровича Загорського, але урядник не дозволив цього зробити²⁷⁸. У липні 1581 р. Г. Колмовський видав квит у поверненні боргу в 90 кіп грошів литовських Мануйлу Васильовичу Болобану²⁷⁹. Того ж місяця князь Юхим Корецький з дружиною Анною Ходкевичівною позичили “у приятеля нашего его млти пана Грегора Єнковича Колмовского” 670 кіп грошів литовських²⁸⁰, але у січні 1586 р. вже він позичив у них 600 золотих²⁸¹. У липні 1585 р. Г. Колмовський у Володимирському гроді зробив заяву, що через неповернення Миколаєм Дубровським вчасно боргу, він і далі утримує в заставі село Чаруків²⁸². Януш Угриновський у вересні 1589 р. позичив у Г. Колмовського 100 червоних золотих, але вчасно не віддав, бо про борг згадується ще у 1622 р.²⁸³ Володимирський підкоморій Адам Прусиновський у серпні 1598 р. позичив на рік у нашого героя 4 000 золотих, а у травні 1606 р. чотирма записами ще

²⁷³ ЦДІА України у Києві, ф. 25, оп. 1, спр. 47, арк. 1/155–156 зв.

²⁷⁴ Там само, арк. 2/ 55 зв.–57 зв. Наступний документ – це та ж угода, але подана вже міщанами (Там само, арк. 2/ 57 зв.–59 зв.).

²⁷⁵ Там само, спр. 17, арк. 396–397.

²⁷⁶ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 17, арк. 168–169.

²⁷⁷ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 317–318.

²⁷⁸ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 11, арк. 38–38 зв.

²⁷⁹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 24, арк. 64 зв.–65.

²⁸⁰ Там само, арк. 65 зв.–68 зв.

²⁸¹ Там само, спр. 35, арк. 24 зв.–25.

²⁸² Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 18, арк. 469 зв.–471.

²⁸³ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 127, арк. 40 зв.–43.

2 350 золотих²⁸⁴. Луцький єврей Абрам Болоховець у червні 1596 р. не мав готівки, щоб віддати борг Г. Колмовському, тому просив прийняти боргові записи йому шести шляхтичів на суму 3 000 золотих та 56, 5 кіп грошів литовських²⁸⁵. Луцький підкоморій Ян Харленський і дружина Єва Семашківна позичили у нього 8 380 золотих під заставу семи сіл і озера²⁸⁶. У жовтні 1600 р. Г. Колмовський квітнував у віддачі боргу в 3 000 золотих Яна Сирного²⁸⁷. Юрій Кірдей Мильський позивав серпні 1601 р. до суду Г. Колмовського “о неслушное и заочное, в тыл, переводе права” про неначе би його борг у 10 000 золотих²⁸⁸. Дарма він це робив, бо невдовзі з’ясувалося, що трибунальський декрет про його баніцію за борг у 90 000 золотих було прийнято ще 1600 р. Цей декрет згадано в записі у Володимирській земській книзі від 2 лютого 1602 р., коли йшлося про публікацію баніції²⁸⁹. Возний Щасний Злобоцький заявив, що 5 лютого 1602 р. у замку і на ринку Володимира оголосив баніцію Ю. Кірдею Мильському в присутності багатьох людей, а копії декрету баніції прибав у замок при церкві та в ратуші – “абы с предреченым паном Кирдеем жадного сполкованя ани обцованя не мели, в домех своих оного не преховывали, радюю и помощю ни в чом не были и далее возле права против нему заховалися, постерегаючи вин в праве посполитом описаных”²⁹⁰. Андрій Боговитин Козирадський у 1603 р. позичив у Г. Колмовського 400 золотих, вчасно не віддав, потрапив у совитість, заруку та шкоди і сума боргу зросла до 1400 золотих²⁹¹. Ще у 1600 р. луцькі євреї Абрам, Давид і Мошко Болоховці позичили 3 500 золотих, вчасно не віддали, на суд не з’явилися, незважаючи на декрет Трибуналу, і у грудні 1603 р. отримали баніцію²⁹². Г. Колмовський приніс у жовтні 1604 р. до Володимирського земського суду трибунальський лист з баніцією від Маруші Колпитовської та її чоловіка Василя Загоровського проти Костянтина Колпитовського і його дружини Ганни Богданівни Костюшковичівни Хоболтовської, які заборгували скаржникам 5 000 золотих і не дали ув’язати в село Колпитів. У дорученні позичкодавців зазначено, що вони “тое право свое все на особу его милости пана Колмовского влили”²⁹³. Ще батько Миколи Семашка заборгував Г. Колмовському 1 800 золотих, але спроба у травні 1605 р. ув’язати його в містечко Мельниця успіху не мала²⁹⁴. Стольник Волинської землі Андрій Боговитин Козерадський позивав Г. Колмовського за те, що в 1604 р., у Любліні на прохання нашого героя дав йому мамрам на 2 000 золотих від покійного Яна Боговитина і Г. Колмовський обіцяв йому, що заплатить за мамрам таку ж суму, але до цього часу (листопад 1605 р.), незважаючи на нагадування, не дав і мамраму також не повернув²⁹⁵. Возний Павло Басараб у червні 1607 р. свідчив, що відніс позов до села Колмова по Г. Колмовського у цій справі²⁹⁶. Боржник Г. Колмовського Григорій Новоселецький у 1606 р. позичив у нього 20 кіп грошів литовських і гроші віддав, але не отримав назад мембрани. За це позивав Г. Колмовського до суду, де той сказав, що мембрана у слуги Матея Ланевського. Однак багаторазові звернення до слуги і самого Г. Колмовського нічого не дали. Шкоду оцінили у 100 золотих. Однак Г. Колмовський зумів уникнути потреби відповідати, оскільки його адвокат виявив, що реляція возного була вчинена раніше, ніж виданий позов²⁹⁷.

Гроші Г. Колмовський не лише давав, але й позичав сам. У червні 1582 р. він позичив у Павла Зелковського і його дружини Софії Хрустицької 900 кіп грошів литовських. Вчасно не віддав і мав ув’язати у свої маєтки: Маковичі, Голиничі, Серкизів і “люди на передместю Засмочю в месте Володимирском”, але ув’язання не допустив²⁹⁸. Якубу Цимінському Г. Колмовський у 1586 р. заборгував 1150 золотих, які вчасно не віддав, потрапивши під штрафні санкції²⁹⁹. У січні 1597 р. Г. Колмовський позичив 20 650 золотих у Вацлава Боговитина Шумбарського³⁰⁰. У липні 1597 р.

²⁸⁴ ЦДІА України у Києві, ф. 27, оп. 1, спр. 12, арк. 81–83 зв.; ф. 25, оп. 1, спр. 77, арк. 78 зв.–80 зв.

²⁸⁵ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 49, арк. 469.

²⁸⁶ Там само, спр. 47, арк. 2/283 зв.–286.

²⁸⁷ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 13, арк. 263–263 зв.

²⁸⁸ Там само, спр. 14, арк. 65 зв.–66.

²⁸⁹ Там само, арк. 137–140.

²⁹⁰ Там само, арк. 170–171.

²⁹¹ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 68, арк. 852–853 зв.

²⁹² Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 68, арк. 1111–1112 зв.

²⁹³ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 15, арк. 809–813 зв.

²⁹⁴ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 37, арк. 252–253.

²⁹⁵ Там само, ф. 26, оп. 1, спр. 14, арк. 320–321.

²⁹⁶ Там само, спр. 16, арк. 28–28 зв.

²⁹⁷ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 16, арк. 464–465.

²⁹⁸ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 15, арк. 236–236 зв.

²⁹⁹ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 35, арк. 850.

³⁰⁰ Там само, спр. 47, арк. 3/11–12 зв.

Г. Колмовський з дружиною Барбарою позичили 6 600 золотих у Яна Комнацького, заставивши села Новий Двір, Дажву, Требетез і містечко Серкизів³⁰¹. У лютому 1599 р. Г. Колмовський взяв у Яна Модринського 3 000 золотих, заставивши села Лішня та Осмиловичі³⁰², а в 1600 р. позичив ще 5 000 золотих³⁰³. У 1600 р. Г. Колмовський заборгував торчинському єврею Гецу Перцовичу 4 705 золотих, вчасно не віддав³⁰⁴ і заборонив ув'язати в Литовиж³⁰⁵. Відомий випадок, коли за позичені гроші Г. Колмовський заставив міщан. Так було у лютому 1602 р., коли за взяті у Яна Радзимінського 1200 золотих було заставлено 12 литовизьких міщан, зокрема лентвійта Федюка³⁰⁶. У жовтні 1605 р. Г. Колмовський позичив у луцького єврея Юзефа Леменовича 270 золотих³⁰⁷.

Варто зазначити, що Г. Колмовський проявляв певну громадянську та політичну позицію. У січні 1595 р. Г. Колмовський прийшов до Луцького гроду і заявив протест проти якогось артикулу (не сказано, про що саме мова) луцького сеймика від 10 січня того ж року, на який, за його словами, не було згоди “всехъ станов”³⁰⁸. У травні 1601 р. він підписався під зобов'язанням волинської шляхти захищати люблінське православне братство³⁰⁹.

Підводячи підсумок викладеному вище, можемо стверджувати, що Григорій Колмовський був шляхтичем неординарним. Очевидно, він був людиною строгого характеру, навіть з елементами жорстокості. Сімейне життя нашого героя важко назвати щасливим, бо був тричі одруженим, і можемо припустити, що не був щасливий у тих шлюбах. У нього був син і дві дочки. Стосунки з сином, здається, були більш-менш нормальними, чого не можна сказати про дочок, від яких він фактично відрікся. Отримавши у спадок лише три села, зумів успішно примножити і суттєво розширити свій маєтковий комплекс. Проводив активну наступальну, часами агресивну політику, щодо оборони своїх маєтків від зазіхань сусідів. Добру частину свого життя провів у судах, захищаючи особисті та господарські інтереси. Не уникав підприємницько-фінансової діяльності. Чотири роки був на уряді луцького війта. За майновим станом його можна віднести до категорії заможних шляхтичів. Брав участь у роботі сеймиків і займав на них активну позицію. Залишився до кінця життя православним, підтримував православ'я, хоча мав суперечки з окремими священниками. Незважаючи на це, відомі його підписи, в основному, польською мовою. Отже, перед нами непроста постать волинського шляхтича ранньомодерної доби з усіма його плюсами та мінусами, життєвими здобутками і втратами.

REFERENCES

- Arkhiv Yugo-Zapadnoi Rossii, izdavaemyi Kommissiei dlia razbora drevnikh aktov, sostoiashchei pri Kievskom, Podolskom i Volynskom General-Gubernatore. Part 8, Vol. III, Akty o brachnom prave i semeinom byte v Yugo-Zapadnoi Rusi v XVI–XVII vv. Kiev: Tipografiia Imperatorskago Universiteta sv. Vladimira, 1909. (in Russian).*
- Arkhiv Yugo-Zapadnoi Rossii, izdavaemyi Kommissiei dlia razbora drevnikh aktov, sostoiashchei pri Kievskom, Podolskom i Volynskom General-Gubernatore. Part 8, Vol. IV, Akty o zemlevladienii v Yugo-Zapadnoi Rossii XV–XVIII vv. Kiev: Tipografiia S. V. Kulzhenko, 1907. (in Russian).*
- Arkhiv Yugozapadnoi Rossii, izdavaemyi Kommissiei dlia razbora drevnikh aktov, vysochaishe uchrezhdennoi pri Kievskom Voennom, Podolskom i Volynskom General-Gubernatore. Part 2, Postanovleniia dvorianskikh provintsialnykh seimov v Yugozapadnoi Rossii. Vol. 1. Kiev: V Universitetskoi Tipografii, 1861. (in Russian).*
- Dovbyshchenko, Mykhailo. *Volynska shliakhta u relihiinykh rukhakh (kinets XVI – persha polovyna XVII st. Kyiv: PP Serhiichuk M. I., 2008. (in Ukrainian).*
- Horin, Serhii. *Monastyri Zakhidnoi Volyni (druha polovyna XV – persha polovyna XVII stolit). Lviv: Vydavnytstvo ottsiv Vasylian “Misioneri, 2007. (in Ukrainian).*
- Jabłonowski, Aleksander. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Vol. VIII, Ziemia ruskie. Wołyń i Podole. Warszawa, Skład Główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1889. (Źródła dziejowe XIX). (in Polish)*
- Kravchenko, Volodymyr. “Dokumenty kintsia XVI – pochatku XVII stolittia do istorii volynskoho mistechka Lytovezha i yoho zamku.” *Ukrainskyi arkeohrafichnyi shchorichnyk* 21/22 (2018): 653–697. (in Ukrainian).

³⁰¹ ЦДІА України у Києві, ф. 28, оп. 1, спр. 54, арк. 442–443.

³⁰² Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 11, арк. 545 зв.–546 зв.; ф. 25, оп. 1, спр. 56, арк. 288–288 зв.; ф. 28, оп. 1, спр. 33, арк. 68 зв.

³⁰³ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 33, арк. 49 зв.

³⁰⁴ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 12, арк. 199–199 зв.

³⁰⁵ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 33, арк. 174–174 зв.

³⁰⁶ Там само, ф. 27, оп. 1, спр. 14, арк. 145–145 зв.

³⁰⁷ Там само, ф. 25, оп. 1, спр. 75, арк. 519–519 зв.

³⁰⁸ Там само, спр. 46, арк. 31 зв.–32.

³⁰⁹ *Архивъ Югозападной Россіи*, 2: I: 38.

Kulakovskiy, Petro. *Pysar, shliakhtych i pastyr: Biohrafiiia volodymyrsko-beresteiskoho yepyskopa Yosyfa Mokosiia-Bakovetskoho (1595–1654)*. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainського Katolytskoho Universytetu, 2019. (in Ukrainian).

Lietuvos Metrika, Book 9, 1511–1518. Prepared by Krzysztof Pietkiewicz. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2002.

Lietuvos Metrika, Book 11, 1518–1523. Prepared by Artūras Dubonis. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997.

Lietuvos Metrika. Book 32, 1548–1549. Prepared by Andrii Blanutsa, Dmytro Vashchuk, Darius Antanavičius, and Eglė Deveikytė. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2012.

Lietuvos Metrika, Book 34, 1554–1568. Prepared by Irena Valikonytė and Neringa Šlimienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018.

Lytovska metryka. Book 561, *Revizii ukrainskykh zamkiv 1545 roku*. Prepared by Volodymyr Kravchenko. Kyiv: Naukove tovarystvo im. Shevchenka v Amerytsi; Naukove tovarystvo im. Shevchenka v Ukraini; Instytut ukrainskoi arkhieohrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, 2005. (in Ukrainian).

Odnorozhenko, Oleh. *Kniazivska heraldyka Volyni seredyny XIV – XVIII st.* Kharkiv: [Kharkivske oblasne obiednannia Vseukrainskoho tovarystva “Prosvita” im. T. H. Shevchenka], 2008. (in Ukrainian).

Polishchuk, Volodymyr. “Kniaz Bohush Koretskyi yak zemlevlasnyk ta uriadnyk (1510–1576).” *Kyivska starovyna* 3 (2001): 56–72. (in Ukrainian).

Sobchuk, Volodymyr. *Vid korinnia do krony. Doslidzhennia z istorii kniazivskykh i shliakhetskykh rodiv Volyni XV – pershoi polovyny XVII st.* Kremenets: [Kremenetsko-Pochaivskiy derzhavnyi istoryko-arkhitekturnyi zapovidnyk], 2014. (in Ukrainian).

Starchenko, Natalia, comp. *Stratehii ta rytualy konfliktu: shliakhetskyi sotsium Volyni zlamu XVI i XVII st. Dzherela ta interpretatsii*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2020. (in Ukrainian).

Starchenko, Natalia. “Spravy pro zgvaltuvannia v shliakhetskomu seredovyschi Volyni (ostannia tretyna XVI st.).” *Sotsium. Almanakh sotsialnoi istorii* 11–12 (2015): 115–119. (in Ukrainian).

Starchenko, Natalia. *Chest, krov i rytoryka. Konflikt u shliakhetskomu seredovyschi Volyni (druha polovyna XVI – XVII stolittia)*. Kyiv: Laurus, 2014. (in Ukrainian).

Teslenko, Ihor. “Pokhodzhennia kniaziv Holovniv-Ostrozhetskykh u svitli novovyiavlenykh dzherel.” In *Studii i materialy z istorii Volyni*, edited by Volodymyr Sobchuk, 129–152. Kremenets: Kremenetsko-Pochaivskiy derzhavnyi istoryko-arkhitekturnyi zapovidnyk, 2012. (in Ukrainian).

Ukrainske povsiakdennia rannomodernoi doby: zbirnyk dokumentiv. Iss. 1, *Volyn XVI st.* Edited by Iryna Voronchuk. Kyiv: Feniks, 2014. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Shliakhetskyi rid Khrinnytskykh u pryvatnomu y publichnomu zhytti rannomodernoi Volyni. Liniia Mykhaila Svatkovycha Khrinnytskoho.” *Ukrainoznavstvo* 2 (2021): 66–88. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Shliakhetskyi rid Khrinnytskykh u pryvatnomu y publichnomu zhytti rannomodernoi Volyni.” *Ukrainoznavstvo* 4 (2020): 8–20. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Kariera krasnostavskykh kuptsiv Borzobahatykh Krasenskykh na Volyni v XVI st.” *Staryi Lutsk* 11 (2015): 143–163. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Volynskiy rid Bokiiv u XVI – pershii polovyny XVII st.: pryvatne zhyttia ta publichna diialnist.” *Staryi Lutsk* IX (2013): 168–185. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. *Naselennia Volyni v XVI – pershii polovyny XVII st.: rodyna, domohospodarstvo, demohrafichni chynnyky*. Kyiv: Instytut ukrainskoi arkhieohrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy, 2012. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Rid Zahorovskykh u pryvatnomu y publichnomu zhytti shliakhetskoho sotsiumu Volyni XVI – pershoi polovyny XVII st.” *Ukrainoznavstvo* 4 (2012): 61–69. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Shliakhetskyi rid Dryvynskykh: henealohiia i matrymonialni zviazky (XVI – persha polovyna XVII st.).” In *Studii i materialy z istorii Volyni*, edited by Volodymyr Sobchuk, 195–210. Kremenets: Kremenetsko-Pochaivskiy derzhavnyi istoryko-arkhitekturnyi zapovidnyk, 2012. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. *Rodovody volynskoi shliakhty XVI – pershoi polovyny XVII st. (rekonstruktsiia rodynnykh struktur: metodolohiia, metodyka, dzherela)*. Kyiv: Vyshcha shkola, 2009. (in Ukrainian).

Voronchuk, Iryna. “Zhyttievi priorytety kniazia Stanislava Radzyvilla.” *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Olyka i Radzyvilly v istorii Volyni ta Ukrainy* 18 (2006): 31–36. (in Ukrainian).

Yakovenko, Nataliia. *Ukrainska shliakhta z kintsia XIV do seredyny XVII stolittia. Volyn i Tsentralna Ukraina*. Kyiv: Krytyka, 2008. (in Ukrainian).

Zaiats, Andrii. “Lutski viity u XVI – pershii polovyny XVII st.” *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna* 51 (2015): 194–242. (in Ukrainian).

HRYHORIY KOLMOVSKY: LIFE AND ACTIVITIES OF A VOLHYNIAN NOBLE (SECOND HALF OF THE 16th – THE EARLY 17th CENTURY)

Andriy ZAYATS

Ivan Franko National University of Lviv

Department of Ancient History of Ukraine and Auxiliary Historical Sciences

Ukraine, 79000, Lviv, Universytetska st., 1

e-mail: andrij_zajac@yahoo.com

ORCID id: <https://orcid.org/0000-0001-8744-9852>

The origin and family circle of the Volhynian nobleman Hryhoriy Kolmovsky have been traced. The family of this nobleman is mentioned in sources from the beginning of the 16th century. It was possible to find out who the nobleman's parents and grandfather were, his three wives and children: a son and two daughters. Relations with his daughters were extremely difficult and ultimately ended in a complete breakup. H. / Kolmovsky had at least one brother and two sisters. It was clarified when and under what circumstances H. Kolmovsky died. The nobleman was first mentioned in documents in 1569, when he took the oath at the Union of Lublin. The growth of the nobleman's estate complex, which included not only villages but also towns, has been analyzed. The stages of the struggle, in particular through the courts, for the preservation of estates, which were often claimed by other noblemen, are comprehensively shown. The stages of the struggle, including through the courts, for the preservation of the estates, which were repeatedly claimed by other nobles, in particular the princes Chortoryiski, Metropolitan Ipatiy Potiy, are comprehensively shown. At the same time, the nobleman was on friendly terms with a number of Volhynia princes: Oleksandr Pronsky, Oleksandr Kurtsevich, Andriy, Janusz and Yuriy Kozyks, Kyryk Ruzhynsky. A separate problem for H. / Kolmovsky were the boundary lines of possessions, which led not only to lawsuits, but also to mutual attacks with neighboring noblemen. At the same time, our hero sometimes showed incredible cruelty, as happened with the Jew Hirsch Yuskovich. The nobleman was accused of raping a girl. The attitude of H. / Kolmovsky towards his servants, whom he both gifted and insulted, is shown in detail. The economic and financial activities of the nobleman have been revealed. A separate plot was the period when H. Kolmovsky was the vogt of Lutsk in the 1590s and the whole complex of relations with the burghers. The nobleman kept the vogtum in custody in 1592–1596. During this time, he was noted for abusing power, extortion and robbing the townspeople, and did not contribute to the city's defense. He repeatedly tried the townspeople himself without the presence of councilors and judges, and took the fines for himself. The townspeople actively sued H. Kolmovsky, which resulted in 46 city and zemstvo decrees, but in the end, he managed to conclude a peace agreement between him and the townspeople. It has been clarified that H. Kolmovsky was an active defender of Orthodoxy and a participant in local gentry self-government through participation in the work of Volhynian sejmik.

Key words: Hryhoriy Kolmovsky, Volhynian noblemen, clergy, burghers.